

Quartum

qua determinata radice. puta ab aliq̄
oppositione solis ⁊ lune vel ab aliq̄
coniunctiōe vel ab aliquo huiusmo-
di sicut est in omnibus alijs computa-
tionib⁹ astronomicis.

Explicit quodlibz tertij.
Incipit quodlibz quartū

Articulus primus.

Questum est de reb⁹ di-
uinis ⁊ humanis. Circa
res diuinas questū est
primo de essentialibus.

Secundo de persona-
libus. Circa essentialia questum
est primo de scientia dei. **Secun-**
do de eius potentia. Circa scien-
tiam questum est verum in deo sint
plures idee. ⁊ videtur q̄ sic. Dicit eī
August. in. li. lxxxiij. q. **Q**uod de singula
proprijs ratioibus creauit. ⁊ alia ra-
tione hominem. ⁊ alia ratione equū
Sed rationes rerum in mente diuina
dicuntur idee. vt patz per Aug⁹.
ibidem. ergo sunt plures idee. **P**re-
terea fin hoc sūt aliqua distincta. q̄
deus earum distinctionez cognoscit
Cognoscit autez earuz distinctionē
in seipso. ergo distinctaruz rerum sūt
in deo plures ⁊ distincte idee. **S**ed
contra. Omne nomen quod in diuini-
tis dicitur aut est essentialē vt deus
aut personale vt pater. aut notiona-
le vt generās. Sed hoc nomen idea
neq̄ est personale neq̄ notionale. q̄
non conueniret tribus personis. er-
go est nomen essentialē. Sed nulluz
essentialē multiplicatur in diuinis.
ergo non possumus dicere q̄ in
deo sint plures idee. **R**esponso
dicendum q̄ duplex est pluralitas.

Una quidem est pluralitas rerum.
⁊ secundum hoc nō sunt plures idee
in deo. nominat enim idea formam
exemplarem. Est autez vna res que
est omnium exemplar scilicet diuina
essentia quam omnia imitantur in
quantum sunt ⁊ bona sunt. **A**lia ve-
ro pluralitas est secundum intelligē-
tie rationem. **E**t secundum hoc sunt
plures idee. licet enim omnes res in
quantum sunt diuinam essentiaz imi-
tentur. non tamen vno ⁊ eodem mo-
do omnia imitantur ipsaz. sed diuer-
simode ⁊ secundum diuersos grad⁹.
Sic ergo diuina essentia secundum
q̄ est imitabilis hoc mō ab hac crea-
tura est propria ratio ⁊ idea huius-
modi creature. ⁊ similiter d̄ alijs vn-
de secundum hoc sunt plures idee
secundum q̄ intelligitur diuina esse-
tia secundum diuersos respectus. q̄s
res habent ad ipsam. eaz diuersimo-
de imitantes. **U**ndi autem respect⁹
non solum intelliguntur ab intelle-
ctu creato sed etiam ab intellectu in-
creato ipsius dei. **S**cit enim deus ⁊
ab eterno sciuit q̄ diuerse creature
diuersimode essent eius essenti-
am imitare. ⁊ secundum hoc ab e-
terno fuerunt in mente diuina plu-
res idee. sicut rationes proprie rerū
intellecte in deo. **H**oc enī significat
nomen idee. vt sit scilicet quedam for-
ma intellecta ab agente. ad cuius si-
militudinez exterius opus produce-
re intendit. sicut edificator in mente
sua preconcepit formaz domus que
est quasi idea domus in materia sūe
de. **A**d primum ergo dicendum.
q̄ Augustin⁹ intelligit esse aliam et
aliam rationem secundum diuersita-
tem respectuum vt dictum est. **A**d
secundum dicendum. q̄ cum dicitur
secundum hoc res sunt distincte. put

Quodlibet

deus earum distinctiōem cognoscit
hec locutio est duplex. Ad enim dicitur
fm q̄ deus cognoscit p̄t̄ referri ad
cognitionem diuinam ex parte cog
niti vel ex parte cognoscentis. Si
ex parte cogniti. sic vera est locutio.
est enim sensus q̄ hoc modo res sunt
distincte sicut deus cognoscit eas eē
distinctas. Si v̄o referatur ad cog
nitionem ex parte cognoscentis sic
locutio falsa est. erit enī sensus q̄ res
cognite illū modum distinctiōis ha
beant in intellectu diuino quem has
beant in seipsis quod falsum est. q̄
in seipsis res sunt diuise essentialiter.
non autē in intellectu diuino. sicut
etiam res in seipsis sunt materialiter
in intellectu autē diuino imaterialit̄.
et in hoc vltio sensu procedebat obie
ctio. Ad tertium dicendum. q̄ rō illa
procedit de pluralitate reali. talis eī
pluralitas in nominib⁹ essentialib⁹
non inuenitur. sed solum pluralitas q̄
est fm intelligente ratione.

Deinde quesitum est de perti
nentibus ad potentia dei.
Et primo vtrum in deo sit
virtus. Secūdo de quodā effectu di
uine virtutis. vtrum scilicet aque sunt
super celos. Tertio ad quid virt⁹
diuina se extendere possit.

Articulus ij⁹
Ad primū sic proceditur. Vi
detur q̄ in deo non sit virtus
quia vt phus dicit in primo
de celo. Virtus est vltimum poten
tie. sed diuina potentia non habz vl
timū. cum sit infinita. ergo in deo nō
est virtus. Sed contra omne imedi
atum operationis principium virt⁹
est. Operatio enim omnis a virtute
aliqua procedit. Sed in deo est ali
quod imediatum operationis prin

cipium. quia deus imediate aliqua
operatur. ergo in deo est virtus.

Responso dicendū. q̄ virtus qualis
tercūqz accipiatur significat poten
tie complementū. Et inde est q̄ vir
tus vniuscuiusqz rei est que bonum
facit habentem et opus eius bonum
reddit. vt dicitur in. ij. Eth. Tunc em̄
ostenditur potentia esse completa.
quando et agēs est perfectum et actio
perfecta. Cum ergo potentia dei sit
maxime completa potissime in deo
virtus inuenitur. vnde dicitur Sap.
xij. Virtutes ostendis in qui non cre
deris in virtute consummatus. et in
psalm. Magnus dominus et magna
virtus eius. Ad primum ergo di
cendum q̄ quandoqz virtutes noti
ficantur non per aliquod quod de
virtute essentialiter predicetur. sed p̄
id ad quod virt⁹ ordinatur. Ab eo
enim speciem habz sicut Augusti. di
cit. q̄ fides est credere quod non vi
des. Credere enim non est ipa fides
sed actus ad quem fides ordinatur.
Et hoc modo phus diffinit virtus
tem cum dicit. q̄ virtus est vltimū
potentie. quia scilicet virtus rei atē
ditur in ordine ad hoc in quod vlti
mo potest sicut virtus eius qui po
test ferre centum libras. vt ipse ibidē
dicit non consistit in hoc vt ferat de
cem sed in hoc q̄ ferat illud vltimū
in quod vltimo potest scilicet centū.
Sic ergo virtus cuiuslibz rei non at
tenditur in vno eorum que potest. s̄
respectu totius quod potest. Virtus
ergo diuina non potest attendi fm
aliquod vni⁹ opus ipsius. quia nul
luz opus eius est quod aequet ei⁹
virtutem. vt deus amplius facere nō
possit. sed virtus eius attenditur se
cundum totū in quod potest. Hoc
autē est infinitū. quia se⁹ de⁹ infinita

Quartum

facere potest. unde et virtus dei est infinita et hoc est ultimum eius infinita posse. sicut virtuti finite est ultimum aliquid determinata posse.

Articulus iij.

Hec secundum sic proceditur. videtur quod aque habentes veram speciem aque elementaris super celos existant. Homo enim dicitur minor mundus propter similitudinem quam habet cum mundo maiori. Sed videmus quod in corpore humano supponitur cerebrum quod habet naturam aque cordi. quod habet proprietatem ignis in quantum est fons naturalis caloris ergo etiam in mundo maiori aqua superponitur alijs elementis. Et hec ratio videtur Augustini in xi. de civitate dei. ubi dicit de quibusdam quod ponderibus elementorum moventur. et ideo non putant aquarum fluidam gravem quod naturam in superioribus mundi locis potuisse constitui. qui secundum rationes suas si ipsi hominem facere potuissent non ei picuitatem quod grece flegma dicitur et tanquam in elementis corporis nostri aquarum vicem obtinet in capite ponerent. Sed contra. Partes mundi sunt optime et ordinatissime dispositae secundum suam naturam. Sed id quod habet species aque naturaliter est ponderosum. et ita naturaliter subsidet corporibus levibus aeri et igni. Non ergo aliquid habens veram speciem aque supra celos existit. **R**esponso dicendum. quod in sacra scriptura que mentiri non potest expressisse dicitur aquas esse supra celos. Dicit enim Genes. i. De divisit aquas que sunt sub firmamento ab aquis que sunt supra firmamentum. Et in psalmo dicitur. Aquae que super celos sunt laudent nomen domini. et ideo sicut Augustinus dicit in ii. super Genes. ad litteram.

teram. Quo quo modo vel qualecunque aquae ibi sunt esse ibi eas minime dubitemus. Maior quippe est scripturae huius auctoritas quam omnis humani generis capacitas. Sed sicut Augustinus primo eiusdem libri dicit. Turpe est nimis et periculosum atque maxime cavendum ut christianus de his rebus scilicet naturalibus quasi secundum christi anas litteras loquentez ita delirare quilibet infidelis audiat. ut quemadmodum modum dicitur toto celo errare conspiciens risum tenere vix possit. et non tam molestus est quod errans homo deridetur. sed quod auctores nostri ab eis qui foris sunt talia sensisse creduntur. et cum magno eorum exitio de quorum salute satagimus tanquam indocti reprehendantur atque respuuntur. et idem sicut ipse subiungit multiplices expositiones ipse posuit in verbis genesis. ut sic accipitur una expositio quam alteri expositioni non preiudicaretur quam forte melior est. Sic ergo quod dicitur de aquis supra celos existentibus multipliciter intelligi potest. Uno modo ut per firmamentum vel per celos non intelligamus firmamentum vel celum in quo sunt sidera. sed hunc aerem in quo aves volare dicuntur supra quem aerem aque vaporabiliter eleuantur et exinde pluvie generantur. Et de hac expositione dicit Augustinus in secundo super Genes. ad litteram. Hanc considerationem dignissimam iudico. Quod enim dicitur neque contra fidem est et promissum posito documento credi potest. Si autem per firmamentum vel celos intelligatur firmamentum ubi sunt sidera posita. sic sciendum est de hoc firmamento diversas opiniones fuisse. Quidam enim posuerunt firmamentum illud ex quattuor elementis

Quodlibet

tis compositum que videtur esse positio Empedoclis. et sic hoc nihil prohibet dicere supra hoc celum siderum esse aquas elementares tanquam simplices et super eas etiam ignem a quo vocetur celum empireum. Aliorum autem positio est quod celum vel sit ignee nature sicut posuit Plato. vel non sit de natura quatuor elementorum. sed habens altioris naturam sicut posuit Aristoteles. Utroque istorum supposito inconueniens videtur supra firmamentum illud aquam elementarem materialiter esse dispositam. Nunc enim sicut Augustinus dicit in libro super Genesim. Quemadmodum deus instituerit naturas rerum nos conuenit querere. nunquid in eis vel ex eis miraculorum potentie sue velit operari. sed tamen aliquales aquas supra huiusmodi firmamentum ponere possumus. vno modo ut per aquas intelligamus totam materiam corporalem. sicut accipitur in principio Genesim. secundum expositionem Augustini. Et ideo secundum hunc intellectum aquas esse super celos siderum nihil est aliud dicere quam aliquid de materia corporali super hos celos existere. et hoc est a dictis philosophorum modernorum non discordat. qui ponunt supra octauam spheram in sunt stelle aliam spheram in qua nulla est stella. et hanc expositionem ponit Augustinus super Genesim. contra manicheos. Alio modo potest dici. quod sicut celum empireum dicitur ignem non quia habeat speciem ignis sed propter splendorem. ita etiam aquae super celos dicuntur. non quia habeant speciem aquae sed quia habent dyaphanitatem ad modum aquae. ut sic supremum celum secundum quod empiricum dicitur sit totum splendidum. secundum autem quod aequum dicitur

sit totum dyaphanum. Tertium autem celum quod dicitur siderum sit partim lucidum partim dyaphanum. Sic ergo secundum quancumque opinionem potest veritas sacre scripture saluari diuersimode. Unde non est coartandus sensus sacre scripture ad aliquid horum. Ad primum ergo dicendum quod homo assimilatur maiori mundo quantum ad aliquid in quantum scilicet constat ex corporali et spirituali natura. sicut et totum vniuersum. non tamen quantum ad omnia assimilatur vniuerso. Ordo enim partium in homine non est secundum quod exigit eorum natura. sed prout exigit ratio finis. Ponitur enim cor in medio ut ex eo diffundantur operationes vite de facili per totum corpus. Cerebrum autem ponitur in supremo ut operationes animales que ibi quodammodo perficiuntur non impediantur per diuersas corporis transmutationes. sicut etiam ordo cognitionis humane non est secundum ordinem naturalem cognoscibilium. sed quo ad nos. Augustinus autem non inducit hoc asserendo sed obuiando his qui scripturas prauè interpretantur

Quando considerandus est de his ad que diuina potentia se extendere potest. Et circa hoc queruntur duo. Primo, utrum deus possit aliquid in nihilum redigere. Secundo si aliquid esset in nihilum redactum. utrum deus possit illud reparare eodem numero

Articulus iiii

Ad primum sic procedebatur videtur quod deus possit aliquid in nihilum redigere. Et quod istis enim est distantia non entis ad

Quartum.

ens et entis ad non ens. Sed deus potest ex nihilo aliquid facere. ergo deus potest ex aliquo facere nihil. **S**ed contra. Deus non potest esse causa defectiva. sed causa que facit redere in non esse est causa defectiva. ergo deus non potest redigere aliquid in nihilum. **R**esponsio dicendum quod de potentia dei dupliciter loqui possumus. Uno modo absolute considerando eius potentiam. Alio modo considerando ipsam in ordine ad sapientiam vel prescientiam suam. Loquendo ergo absolute deus dei potentia sic deus potest universalem creaturam redigere in nihilum. Cuius ratio est. quia creatura non solum producit in esse deo agente. sed etiam per actionem dei conservatur in esse. secundum illud ad hebr. i. Potens omnia verbo virtutis sue. Unde Augustinus dicit. iij. sup. gen. ad litteras. Quod virtus dei si aliquando ab eis que creata sunt regendis cessaret. simul et illorum cessaret species omnis que natura concideret. Si autem deus propria voluntate agit et non ex necessitate nature ad rerum productionem. ita etiam ad earum conservationem. et ideo potest subtrahere suam actionem a rebus conservandis. et hoc ipso omnia in nihilum deciderent. Si vero loquamur de potentia dei in ordine ad eius sapientiam et prescientiam. sic non potest fieri quod res in nihilum redigatur quia non habet hoc divina sapientia. Creavit enim deus ut essent omnia ut dicitur sap. i. non ut in nihilum cederent. **P**rimum ergo concedimus secundum quod procedit de potentia absoluta. **A**d secundum dicendum quod causa defectus alicuius potest esse aliquid dupliciter. Uno modo ex propria intentione. sicut cum aliquis sub-

trahendo lumen causat tenebras. et hoc modo non oportet quod sit causa defectiva illud quod causat defectum. Sic autem deus potest esse alicuius defectus causa vel executionis vel obdurationis etiam annihilationis si velle. Alio modo aliquid potest esse causa defectus preter intentionem. et sic semper oportet quod causa defectus sit defectiva. quod ex defectu agentis contingit quod non inducat perfectionem in suo effectu. et sic deus nullo modo potest esse causa defectus vel tendendi in non esse.

Articulus .v.

Ad secundum sic proceditur. videtur quod deus non possit quod in nihilum redactum est idem numero reparare. Dicit enim philosophus in secundo de generatione. quod ea quorum substantia corrumpitur non reiterantur eadem numero. Sed eorum que in nihilum rediguntur substantia corrumpitur. ergo eadem numero iterari non possunt. **S**ed contra est quod Augustinus dicit. iij. de civi. dei. Si caro humana omnibus perisset modis nec ulla eius materies in ulla latens remanisset unde si velle eum repararet omnipotens. Sed si nulla materia remanente de re corrupta quod corrumpitur in nihilum redigitur. ergo deus id quod in nihilum est redactum potest idem numero reparare. **P**reterea differentia est causa numeri. sicut Damascenus dicit. Sed nihilum non facit aliquam differentiam quia non entis non sunt species neque differentie secundum philosophum. ergo id quod reparatur a deo potest esse unum et idem numero quod in nihilum fuerit redactum.

Quodlibet

Responf. dicendū. q̄ in hīs que ī nihilum redigi possunt est quedā dif ferentia attendenda. quedam enī sūt quozum vnitas in sui ratione habet durationis continuitatem. sicut patet in motu et tempore. et ideo interruptio talium indirecte contrariatur vnitati eozum fm numerū. Ea vero q̄ contradictionem implicant non continentur sub numero deo possibilium quia deficiūt a ratione entis. et ideo si hmōi in nihilum redigantur deus ea nō potest eadem numero reparare. Hoc enī est facere contradictoria simul esse vera. puta si motus sine raptus est vnus. Alia vero sūt quozum vnitas non habz in sui ratione continuitatē durationis. sicut vnitas rerum permanentium nisi per accidēs in q̄ntum eozum esse subiectū est motui. Sicut enī et mesurantur hmōi tempore et eozum esse vnuz et continuū fm vnitatem et continuitatē temporis. et quia naturale agens non pōt ista producere sine motu. inde est q̄ naturale agens non potest hmōi reparare eadem numero si in nihilum redacta fuerint vel si fuerint fm substantiaz corrupta. sed deus potest reparare hmōi sine motu quia in eius potestate est q̄ producat effectus sine causis medijs. et ideo potest ea eadem numero reparare etiamsi in nihilum elapsa fuerint. vnde patz rñsio ad primū et secundum. **A**d tertium dicendum. q̄ nihiluz non est differentia alicuius entis si per hoc q̄ aliqd reducatur in nihiluz interruptatur continuatio essendi que pertinet ad vnitatem motus et eozum que consequuntur ad motum.

Deinde quesitum est de personis que pertinent ad personam filij. **P**rimo quantum

ad naturam diuinam. **S**ecundo quantum ad naturam assumptā.

Circa primū quesita sūt duo. **P**rimo vtrum pater eodez verbo dicat se et creaturam. **S**ecundo vtrū filij sua filiatione distinguatur a spiritu sancto

Articulus vi.

Hoc primū sic proceditur. **V**idetur q̄ pater non eodē verbo dicat se et creaturam. **D**icere enim se soli patri conuenit. vt **Aug** dicit. vij. d. trinit. **S**ed dicere creaturā conuenit toti trinitati. ea enī que important respectū et creaturam toti trinitati conueniunt. vt patz p̄ **D**io. ij. c. de di. no. ergo pater non eodem verbo dicit se ad creaturam. **P**reterea creatura procedit a deo p̄ modum voluntatis. filius autem qui ē verbum quo pater dicit se ipsum procedit a deo per modum nature. quia vt **Boet** dicit in libro de syno dis. **O**mnibus creaturis substantiaz voluntas dei attulit. **F**ilio autem naturam dedit natiuitas. ergo non est idem verbum quo pater dicit seipm et quo dicit creaturam. **S**ed contra est quod **Aug** dicit. ij. super. **G**ene. ad litteram. **Q**uod dixit et facta sunt. i. verbum genuit in quo erat vt fieret creatura. **S**ed verbum genuit dicens seipsum. ergo idem est verbum quo dicit seipsum et quo dicit creaturam. **R**esponfio dicendum. q̄ sicut **Aug**ustinus dicit. xv. de trini. **V**erbum dei representatur aliquo modo p̄ verbum nostri intellectus. quod nihil ē aliud q̄ quedam acceptio actualis nostre notitie. cū ei id q̄ scim⁹ actu considerādo percipim⁹. hoc verbū nrī intellect⁹ ē. et hoc ē q̄ verbo exteriori

Quartum.

significam? sed quia nos nō totū id
quod habitu scim? actu mente concipi
m? sed d vno intelligibili mouemur
a d aliud. inde est quod in nobis non est
vnum solum verbū mentale s̄m mul
ta quorū nullū adequat nostrā sciē
tiam. Sed deus quicquid scit actu i
telligit. 7 ideo in mente eius non suc
cedit verbum verbo 7 sicut eadez sci
entia scit se 7 omnia alia. ita etiā eo
dem verbo exprimit seipm 7 omnia
alia. nec est eius verbū perfectuz. vt
Aug? in eodē li. dicit. si aliquid mi
nus est in eius verbo quā in eius scia
tā quicquid pater scit totū vnico suo
verbo dicit sic necesse est quod idē sit ver
bum quo dicit seipm 7 quo dicit cre
aturā. ¶ Ad p̄mū ergo dicendū. quod
dicere si proprie sumatur est p̄ducere
verbum. quod soli patri conuenit. 7
ideo si dicere in diuinis p̄rie sumat.
solum pater dicit. quia sol ipse gene
rat verbū. Hoc enim p̄mo exprimit
quicquid tota trinitas scit. quia trium
personarū est vna scientia. 7 ex hac
ratione verbū importat respectū ad
creaturā in quantum est expressio que
dā scientie quā pater habet cōiter cū
alijs personis de creatura. ¶ Ad se
cundū dō. quod aliud est verbū 7 id
quod dicitur verbo. hoc enī verbo quod
est lapis significatur res que non est
verbū sed corpus. vnde nihil phibz
creaturam p̄cedere a deo p̄ modum
voluntatis. Verbz autē quo dicitur
creatura p̄ modum nature.

Articulus vij

Hoc scdm sic p̄ceditur. Videt
quod filius distinguatur filiatō
ne a spū sancto. Eodem enī
modo aliquis constituitur ab alio
distinguitur. Sed persona filij con
stituitur filiatōe que est proprietas
personalis. i. constituens personam

filij. ergo filiatōe distinguatur a spū
sancto. ¶ Sed contra est quod boe
tius dicit in li. de trini. quod sola relatio
in diuinis multiplicat trinitatem. Et
Ansel. dicit in li. de processione spūs
sancti. Quod ibi solum distinguatur p̄
sone diuine vbi occurrit relationis
oppositio. Sed filius nō opponitur
relative spiritui sancto filiatione sed
solum patri. ergo filij nō distingui
tur filiatione a spiritu sancto sed so
lum a patre. ¶ Rñs. dicendū quod hoc
modo se habent proprietates perso
nales in diuinis ad distinguendū p̄
sonas. sicut se habet in rebus natura
libus forme sbales ad distinguēdas
species rerum. sic tamen quod a creatu
ris exempla ad deū assūpta nō om
nino similia sunt. In reb? autē natura
lib? distinguit aliquid p̄ formā suā
ab alio dupliciter. Vno modo s̄m dī
rectam oppositionē forme ad formā
7 hoc modo distinguitur vnaqueqz
res naturalis ab omnibus speciebus
sui generis que habet formas oppo
sitas s̄m quod gen? diuiditur oppositis
differentijs. sicut saphyrus distingui
tur sua forma ab omnibus alijs spe
ciebus lapidum. Alio modo distin
guitur res naturalis p̄ suā formā
s̄m habere 7 non habere. 7 hoc mo
do quod habet aliquam formā na
turalem distinguitur ab omnibus nō
habentibus formā illam. sicut sa
pbyrus per suā formā naturalem
distinguitur non solum ab alijs ge
neribus lapidū. sed a sp̄eb? animalium 7
plantarū. Sic ergo dō quod filij sua fi
liatione distinguitur quod a patre s̄m
oppositionē relatiuā filiationis ad
paternitatē. sed a spū sancto distingui
tur filiatione p̄ hoc quod spū sancto non
habet filiationem quam filij habet. 7
per hoc p̄ rñsio ad obiecta.

Quodlibet

Articulus .viii.

Deinde quesitum est de filio quantum ad naturam assumptam. Et circa hoc quesitum est verum sit vnum numero corpus christi affixum cruci et iacens in sepulcro. Et videtur quod non. quia quecumque differunt specie differunt numero. Sed corpus christi appensum in cruce et iacens in sepulcro differt specie eo modo quo mortuum et viuus differunt specie. ergo non est vnum et idem numero. Sed contra. Quecumque sunt vnum et idem supposito vel hypostasi sunt vnum et idem numero. Sed corpus christi iacens in sepulcro et appensum cruci est vnum et idem supposito siue hypostasi quia hypostasis verbi dei nunquam separata est ab eius corpore. Ergo corpus christi est vnum et idem numero appensum cruci et iacens in sepulcro.

Responsio dicendum quod circa hoc cauende sunt due damnate hereses. quarum vna est arrianorum quod cum ponerent christum animam non habuisse sed verbum fuisse corpori loco anime. per consequens. posuerunt quod verbum separatum est in morte a corpore sicut manifeste patet in quodam sermone arrianorum contra quem Augustinus disputat. Alia vero est heresis galanicarum que fuit in sexta synodo damnata. qui cum ponerent vnam naturam compositam ex diuinitate et humanitate posuerunt illam naturam simpliciter incorruptibilem et ita posuerunt corpus christi simpliciter incorruptum non solum corruptione putrefactionis. quod si des catholica tenet secundum illud psalmum. Non dabis sanctus tuus videtur corruptionem. sed et corruptionem que

pertinet ad rationem mortis. quod est impium. ut patet per Damasc. in tertio libro. Sic ergo ad excludendam primam heresim oportet nos ponere identitatem secundum suppositum in corpore christi appenso cruci et posito in sepulcro. Ad excludendum vero secundam heresim oportet nos ponere veram differentiam mortis et vite. Sed quia prima vnitas maior est quam secunda differentia. dicendum est quod est idem numero corpus christi appensum cruci et iacens in sepulcro. Ad primum ergo dicendum quod ratio illa non tenet in corpore christi propter vnitatem hypostasis.

Articulus .ix.

Deinde quesitum est de rebus humanis. Et primo de gratia. Secundo de gratia sacramentis. Tertio de actibus humanis. Circa primum queretur utrum deus semper faciat nouam gratiam. Et videtur quod sic. Augustinus enim viij. super Genesim ad litteram comparat infusionem gratie illuminationi. Sicut inquit aer presente lumine non factus est lucidus. sed fit quia si factus esset non fieret. sed etiam lumine absente lucidus maneret. sic homo deo sibi presente illuminatur. absente autem continue tenebratur. a quo non locorum intervallis sed voluntatis auersione disceditur. Sed sol semper facit nouum lumen in aere. ergo deus semper facit nouam gratiam in anima. Sed contra. Mobilioris creature nobilior est esse. sed gratia est nobilissima creatura. quia est perfectio nature rationalis create. et esse est nobilissimum. non

Quartum.

ergo durat solum in momento .et
ita non semper deus facit nouā gra-
tiam. **R**esponsio dicendum q̄ du-
plex est actio. Quedam que fit cum
motu. 7 talis actio semper est cuz ali-
qua innovatione .quia semper i mo-
tu aliquid fit 7 aliquid desinit esse i
quantum acceditur ad terminum 7
receditur a termino . 7 propter hoc
pbus dicit in octauo physico. q̄ in
omni motu est quodammodo fieri
7 corrumpi. Alia autem actio est q̄
est sine motu per simplicem commu-
nicationem forme in quantum scilz
agens similitudinem imprimi reci-
pienti disposito. 7 talis actio in prin-
cipio quidem est cum innovatione
secundū q̄ de nouo acquiritur for-
ma in subiecto. Sed cōtinuatio ip̄i
us actionis sicut nullum habet mo-
tum adiunctum sed simplicem influ-
rum siue communicationem. ita etiā
nullam habet innovationem. 7 hoc
modo causatur gratia a deo in ani-
ma. Unde dicendum est q̄ q̄dū du-
rat gratia in anima deus in anima
operatur causans eā. non tamen ita
q̄ faciat semper nouam gratiam. et
q̄ singulis momentis existens corrū-
patur. sed quia eādem gratiam quā
primo infudit semper operatur in
anima conseruans ipsam. quod quī-
dem difficile est ad intelligendū nō
valentibus abstrahere consideratio-
nem suā ab actionibus que sunt cū
motu in quibus semper aliquid in-
nouatur vt dictum est. **A**d primū
ergo dicendum q̄ lumen semper fit
in aere quia semper actione solis il-
luminantis conseruatur non q̄ sem-
per fiat aliud 7 aliud lumen.

Deinde quesitum est de sacra-
mentis gratie. **E**t primo d̄
sacramento penitentie. vtrū

per absolutionem sacerdotis remit-
tatur culpa. **S**ecundo de sacramē-
to matrimonij. vtrum vir possit ac-
cipere crucem si timeatur de incon-
nientia vxoris non valentis virum
sequi

Articulus nonus.

Primū ergo sic procede-
batur. Videtur q̄ per abso-
lutionē sacerdotis culpa re-
mittatur. Dicit enim Hugo de san-
cto victore in libro de sacramentis.
Sententiam petri sequitur senten-
tia celi. Sed sententia celi est de re-
missione culpe. Ergo remissio culpe
sequitur per sententiam petri que est
sacerdotis absoluentis. **P**reterea
sacramenta sūt medicine contra pec-
cata. Sed per medicinam sanantur
vulnera vel egritudines. Ergo egris-
tudo vel vulnus peccati sanatur per
sacramentum penitentie. Sed sacra-
mentum penitentie consummatur in
hoc quod dicit. Ego te absoluo. si-
cut sacramentum baptismi in hoc q̄
dicit. Ego te baptiso. ergo per abso-
lutionem sacerdotis dimittitur cul-
pa. **S**ed contra est q̄ per solam
contritionem dimittitur peccatum
secundum illud psalm̄. Dixi confite-
bor aduersum me iniustitias meas
domino 7 tu remisisti impietatem
peccati mei. Sed contritio precedit
absolutionē sacerdotis. quia sacer-
dos non debet aliquem absolvere
nisi est in contritum. ergo re-
missio culpe precedit absolutionē
sacerdotis. Nō ergo per absolutio-
nem sacerdotis culpa remittitur.

Responsio dicendum .q̄ sacramē-
ta dupliciter operantur. Uno mo-
do secundū q̄ exhibentur in actu. alio
modo s̄m q̄ habentur in voto. 7 hoc

Quodlibet

ideo quia sacramenta operantur ut instrumenta diuine misericordie iustificatis. **D**eus autem est respicere ad hominis cor secundum illud. i. **Re. xvi.** **H**omines vident ea que parent. **D**eus autem intuetur cor. et ideo quibus res naturales non agant nisi presentia ter adhibite. sacramenta tamen agunt etiam secundum quod sunt in voto. sed plenius sacramentalem effectum inducunt quando actu exhibentur. sic patet in baptismo. **N**am catechumenus si sit adultus: habeat baptismum in voto iam consecutus est effectum baptismi quantum ad emundationem a peccato et consecutionem gratie que est proprius effectus dei. **S**ed quando actu baptismus suscipitur consequitur plenius quosdam sacramentales effectus. quia suscipit characterem et remissionem totius pene. **S**i quis tamen esset qui non prius haberet baptismum in voto quam actu baptizaretur sicut precipue patet in pueris simul recipit per baptismum gratiam remittentem culpam et omnem alium sacramenti effectum. et hoc etiam contingeret in adulto si simul cum baptizaretur votum baptismi habere inciperet. et idem est etiam in sacramento penitentie quod consummatur in dispensatione ministri absoluentis. **C**um enim aliquis actu absoluitur consequitur plenarie sacramenti effectum. sed si antequam absoluitur habeat hoc sacramentum in voto quando scilicet proponit se subicere clauibus ecclesie. iam virtus clauium operatur in ipso et consequitur remissionem culpe. **S**i quis tamen in ipsa absolutione incipit conteri et clauis ecclesie habere in voto. in ipsa absolutione sacerdotis culpa ei dimittitur per gratiam que infunditur in hoc sacramento. sicut et alijs

sacramentis noue legis. unde quibus contingit quod aliqui non perfecte contriti virtute clauium gratiam contritionis consequuntur. dummodo non ponant obicem spiritui sancto. et idem est in alijs sacramentis noue legis in quibus gratia consequitur. videtur tamen esse differentia in baptismo et penitentie propter hoc quod sacramentum penitentie semper exhibetur adultis in quibus ut plurimum contritio precedit tempore confessionem et absolutionem. baptismus autem multotiens confertur pueris in quibus votum baptismi non precedit. omnino autem simile apparet si etiam baptismus exhiberetur adultis. **A**d primum ergo dicendum quod verbum hugonis non est sic intelligendum quasi sententia Petri in sacerdote absolvente precedat tempore sententiam celi. id est dei remittentis culpam sed quia sententia Petri approbat sententiam dei. **A**d secundum sic dicendum quod medicina sacramentalis operatur non solum actu adhibita sed etiam in proposito existens: ideo quibus sanatio vulneris precedit sacramentalem absolutionem. **A**d tertium dicendum quod nunquam potest esse vera contritio sine voto clauium ecclesie quaticumque sit dolor de peccato preterito et propositum abstinendi in futurum: et ideo in contritione culpa remittitur.

Articulus .xi.
Secundum sic proceditur. **V**idetur quod vir possit accipere crucem ad transfretandum ultra mare nolente uxore si de eius incotinentia timeatur. **N**on debet enim homo pretermittere propria salutem pro salute aliena. **S**ed homo procurat salutem propria per hoc quod cruce signatur sequens plenam remissionem peccatorum. **Q**uod si debet pretermittere ut prodeat saluti uxoris

Quartum.

Sed contra est quod Augustinus dicit. Si abstines sine uxoris voluntate tribuis ei fornicationis licentiam. et peccatum illius tue imputabitur ab abstinentie. sed accipiendo crucem impeditur a redditioe debiti. ergo videtur quod peccatum uxoris si contingat viro imputatur. **R**is. dicen duz quod ea que sunt necessitatis non sunt pretermittenda propter ea que sunt prope voluntatis. Unde etiam dominus Math. xv. reprehedit phariseos qui dicebant pretermittere mandatum de honoratione parentum ut alique voluntarie oblationes deo offerrentur. **E**t necessitate autem viro imminet ut gerat curas uxoris. quia caput mulieris est vir. ut dicitur. i. ad Corin. xi. Sed quod accipiat crucem ad transfretandam subiacet proprie voluntati. unde si uxor sit talis que sequi non possit propter aliquod legitimum impedimentum et de eius incontinentia timeatur. non est ei consulendum ut accipiat crucem et dimittat uxorem. secus autem si uxor continere voluntaria proponat. vel velit et possit sequi virum suum. **A**d primum ergo dicendum quod hoc etiam ad salutem propriam viri pertinet ut gerat curam de salute uxoris que viri regimini permittitur.

Deinde questum est de actibus humanis. Et primo de actibus pertinentibus ad prelatos. **S**ecundo de actibus qui possunt pertinere ad omnes. Pertinet autem ad prelatos precipere dispensare in precepto. excommunicare rebellantes conferre beneficia ecclesiastica conferre. **U**nde circa primum quatuor. **P**rimo de obedientia ad precepta prelatorum. vtrum scilicet

religiosus teneatur obedire prelati suo precipienti ei in virtute obedientie quod revelet ei crimen fratris occultum. **S**ecundo circa dispensationem vtrum papa possit dispensare in bigamia. **T**ertio circa excommunicationem. vtrum aliquis teneatur vitare excommunicatos illos de quorum excommunicatione etiam inter peritos est diversa sententia quibusdam dicentibus eos excommunicatos esse et alijs non esse. **Q**uarto circa collationem beneficiorum. vtrum prelati ecclesie licite possit dare beneficium consanguineo suo idoneo existenti si equa facilitate occurrat ei alius magis idoneus.

Articulus xij

Primum sic proceditur. videtur quod subditus non teneatur obedire prelati precipienti revelationem criminis occulti. **A**ulus enim tenetur obedire alicui in hoc quod non subditur eius iudicio. Sed occulta non subduntur iudicio humano sed soli iudicio diuino. ergo circa eorum revelationem nullus tenetur obedire prelati precipienti. **S**ed contra est quod prelati in capitulo religiosorum potest precipere id de quo iudex secularis vel ecclesiasticus potest exigere iuramentum. Sed quandoque iudex secularis vel ecclesiasticus exigit iuramentum ab aliquo ut revelet id quod scit de aliquo occulto. ut dicit quedam decretalis de purgationibus. ergo pari ratione prelati in capitulo potest religiosi precipere in virtute obedientie ut dicant ei si quid sciunt de aliquo crimine occulto.

Quodlibet

Circa dicendum qd peccm dupliciter pot esse occultus. Uno modo simpliciter. ita scz qd ad multorum notitia nullo modo peruenit. et tale peccatu occultu nocz soli facienti. et ideo qui tale peccatum occultum fratris scit solum hoc debz intendere vt fratris peccantis salutem procuret. vnde institutus est a domino ordo correcti omis fraternae. vt primo quidez corripiat aliquis fratrem occulte peccantem inter se et ipm solum. postmodu adhibeat duos vel tres testes. et tunc tandem si non corrigatur dicat ecclesie. contra quem ordinem si prelatus precipiat vt peccatu fratris occultum ei dicatur non est obediendu et ipse peccat precipiendo. quia oportet deo magis qm hominibus obedire. Si autem peccatum fratris non sit adeo occultus quin et per aliquas suspensiones in multitudinis notitia veniat vnde multorum scandalu oriatur iam peccatum non solum nocz illi sed multis. et quia bonum multitudinis preferitur bono vnius. ideo prelati debz disquirere veritate facta vt scandalu multitudinis cesset. vel per penam peccantis vel per eius excusationes. Et ideo in tali casu potest precipere sciendi crimen fratris qd manifestet. et ille cui precipit tenetur prelato obedire. Sic enim cum non sit omnino occultum crimen pertinet ad iudicium prelati. et in hoc casu loquitur decretalis. non autem in primo. vnde patet responsio ad obiecta

Articulus .xiiij.

Hec secundum sic proceditur. Quidetur qd papa non possit dispensare in bigamie irregularitate. Non enim potest ab homine dispensari in his q sunt diuinitus

instituta. vt Bernar. dicit in li. de dispensatione et precepto. Sed doctrina apostoli in qua continetur qd bigamus non promouetur. vt patet. i. ad Thi. iij. et ad Iytu. i. est diuinitus promulgata. secundum illud apli. ij. ad Thi. vltimo. An experimentu qd ritis eius qui in me loquitur christus ergo papa non potest euz bigamis dispensare. Sed contra est quod in decretis dist. l. dicitur. Qd papa euz quodam bigamo dispensauit. **R**espon. dicendum qd papa habz plenitudinem potestatis in ecclesia ita scz qd quecuqz sunt instituta per ecciam vel eccie prelatos sunt dispensabilia a papa. hec enim sunt que dicuntur esse iuris humani vel iuris positivi. Circa ea vero que sunt iuris diuini vel iuris naturalis dispensare no potest. quia ista habent efficaciaz ex institutione diuina. Jus autem diuinitus est quod pertinet ad lege nouaz. vel veterem. Sed hec est differentia in lege vtranqz. quia lex vetus determinabat multa taz in preceptis ceremonialibus pertinentibus ad cultu dei qd etia in preceptis iudicialibus pertinentibus ad iustitiam inter homines conseruandam. Sed lex noua que est lex libertatis huiusmodi determinationes non habz. sed est contenta preceptis moralibus naturalis legis et articulis fidei. et sacramentis gratie. vnde et dicitur lex fidei et lex gratie propter determinationem articulozum fidei et efficaciam sacramentozum. Cetera vero que pertinent ad determinationem humanorum iudiciozum vel determinationem diuini cultus libere permisit christus qui est noue legis latoz plaris. ecce et principibz xpiani ppli determinanda. vñ oēs hmoi determinationes ptinet ad ius humanum in quo papa pot

Mo 3. bigamis

Quartum.

dispensare. **I**n solis vero his que sunt de lege nature et in articulis fidei et sacramentis nove legis dispensare non potest. Hoc enim non esset posse pro veritate, sed contra veritatem. Manifestum est autem quod bigamum non promoveri neque est de lege nature neque pertinet ad articulos fidei neque est de necessitate sacramenti, quod patet ex hoc quod si bigamus ordinetur, recipit ordinis sacramentum, sed hoc pertinet ad quandam determinationem divini cultus. Unde circa hoc potest papa dispensare, licet dispensare non debeat nisi ex magna et evidenti causa, sicut etiam posset dispensare circa hoc quod aliquis sacerdos non indutus vestibus sacris consecraret corpus christi. Et eadem ratio est de omnibus alijs huiusmodi, que ex institutione humana processerunt. **A**d primum ergo dicendum quod apostolus dupliciter in doctrina sua aliqua proposuit, quedam quidem sicut promulgans ius divinum, sicut illud quod habet ad Gal. v. Si circumcidimini christus vobis nihil perdet, et multa alia huiusmodi, et in hoc papa non potest dispensare, quedam vero sicut propria auctoritate aliquando statuens. Nam ipse dicit, i. ad Cor. xi. Cetera cum venero disponam, et infra xvj. mandavit ut collecte que fiunt in sanctos per unam sabbati fiant, quod non pertinet ad ius divinum. Et similiter etiam quod dicitur de bigamo non promovendo non est iuris divini, sed institutio auctoritatis humane divinitus homini concessa.

Articulus. xiiij.

Tertium sic proceditur. **V**idetur quod non debeant vitari illi excommunicati, circa quorum excommunicationem sapientes contraria opinantur. Quia secundum iura episcopus non potest auferre beneficium, quod

clerico concessit sine culpa. Sed non minus debetur communicatio fidelium cuilibet fideli, quod beneficium clerico sibi ab episcopo collatum, ergo nec communicatio fidelium est alicui subtrahenda sine culpa. Sed quando dubitatur an causa subsit, promptior debet esse animus boni viri ad interpretandum in mitiorem partem, ergo ex quo dubitatur de excommunicatione aliquorum magis debet aliquis per hoc stare quam non sunt excommunicati. Et ita non debet eos vitare. Sed contra est quod si aliquis percussus in bello moriatur, si ignoretur quis eum percussit propter dubium quilibet qui in bello interfuit irregularis habetur secundum iura ergo a simili videtur quod ex quo dubium est de aliquibus an sint excommunicati, quod propter maiorem cautelam sunt vitandi. **R**esponso dicendum quod dubitatio de excommunicatione aliquorum aut precedit sententiam iudicium aut sequitur. Si precedit, puta cum nondum est declaratum per iudicium plerumque aliquos esse excommunicatos non sunt vitandi, quousque certo iudicio terminetur. In hoc enim casu verum est quod in mitiorem partem interpretari debemus. Unde et dextero. xxvij. dicitur. Si difficile et ambiguum apud te iudicium esse perspexeris et iudicium intra portas tuas videris verba variari, venies ad sacerdotes et ad iudicem, queresque ab eis, et facies quodcumque dixerint. Sed si ambiguum oriatur post concordem iudicium determinationem, magis standum est sententie iudicis duplici ratione. Primo quidem quia iudices solliciti discutientes negotium plenius possunt percipere veritatem etiam si sint minus periti quam alij qui per functionem constituuntur et extraordinarie. **S**ecundo quia hoc esset in ma-

Quodlibet

gnam nocuentum utilitatis comu-
nis status hominum. si sententie non
staretur sed quilibet pro suo libito
vellet sententie calumniarum ingerere. quod
sic litigia esset interminabilia. et ideo
in tali casu magis est standum senten-
tie iudicium nisi forte sit per appellati-
onem suspensa. Et per hoc patet rati-
o ad obiecta.

Articulus .xv.

Hoc quartum sic proceditur. Vi-
detur quod prelati ecclesie non
possit ecclesie curam commit-
tere suo consanguineo quod minus idoneo
postposito meliori. Pater enim sue
filie querit sponsum quod magis potest
idoneum et sponsus sue sponse querit
fidelissimum custodem pro posse. Sed
maior prelati ad ecclesiam sibi sub-
iectam comparatur vel sicut pater ad
filiam. vel sicut sponsus ad sponsam.
ergo debet ei de persona idonea pro-
videre quantum melius potest. Pre-
terea Johannes evangelista maxime
fuit idoneus. et tamen quia consan-
guineus christi erat secundum carnem pretulit
ei Petrum in regimine ecclesie. ergo
etiam prelati si habeat consanguini-
um equum idoneum non debet ei pro-
videre in ecclesia magis quam alii equum ido-
neo. Multo ergo minus si sit minus
idoneus. Sed contra est quod secundum
ordinem rectum charitatis homo plus
debet diligere sibi magis coniunctos.
Sed his quos magis ex charitate
diligimus. etiam magis debemus pro-
videre. unde eorum meritum crescat.
Cum ergo ex bona dispensatione ec-
clesie crescat meritum bene administra-
tis. videtur quod prelati magis debet
at suis quam extraneis providere etiam
si sint minus idonei. Responsio di-
cendum quod aliter est dicendum de con-
sanguineo prelati eque idoneo. et ali-
ter de minus idoneo. Si enim sit equus

idoneus potest prelati suum consan-
guineum preferre nisi forte ex hoc scan-
dalum orietur. vel aliqui exinde ma-
lum exemplum accipiant. ut probabili-
ter presumi possit quod alii prelati hoc
exemplo inducantur ad dandum suis
consanguineis etiam minus dignis
et hoc ideo. quia ex quo nihil deperit
utilitati ecclesie. cum eque idoneo pro-
videtur licet circa hominum provisionem
etiam amor naturali satisfacere. qui
non est contrarius charitati. sed ma-
gis charitate informatur. Et hoc si-
gnificatur Gene. xviii. Ubi pharaon
dixit ad Joseph de fratribus suis. Si
nosti in eis viros industrios. constitue
eos magistros pecorum meorum. Si
vero sit minus idoneus consanguine-
us prelati. non debet eum preficere
ad curam ecclesie postposito meliori
duplici ratione. Primo quidem hoc
videtur esse contra fidelitatem quam
in bono dispensatore dominus requirit.
Non enim faceret fideliter nego-
cium alicuius domini qui posset rez
eius meliorare. si hoc pretermitteret
ut suis consanguineis satisfaceret.
Secundo quia hoc videtur esse con-
tra fidelitatem quam in bono dispense-
tore ad personarum acceptionem
pertinet. que consistit in hoc quod aliquis
accipit pro causa conditionem per-
sone. que non facit ad negotium. sicut
si aliquis daret sententiam pro aliquo
quia dives est. et non quia iusticiam
habet. que est conditio faciens ad ne-
gocium. Esse autem consanguineus
non est aliqua conditio pertinet ad
curam ecclesie. que non obtinetur iure
sanguinis sed divino munere. Est
autem conditio faciens ad negotium
circa dispensationem patrimonialium
bonorum. Unde si episcopus de pa-
trimonialibus bonis magis provideat
suo consanguineo minus idoneo. non

Quartum.

est acceptio personarum. Sed si ratione consanguinitatis ei prouideat in patrimonio crucifixi. nō caret vitio personarum acceptiois. quam augustinus dicit in ecclesiasticis gradibus dispensandis exponens illud quod habetur Jacobi. ij. Nolite in personarum acceptioe habere fidē domini nostri Jesu christi. Hieronymus etiam dicit. et habetur octaua questione prima. Extraneus ex alia tribu a Moysē eligitur. vt signaret principatum in populos nō sanguini deferendum esse sed vite. at nunc cernimus plurimos hanc rem beneficio facere vt non querant eos in ecclesia columnas eligere. quos plus cognoscant ecclesie prodesse. s; quos vel ipsi amant. vel quorum sunt obsequijs delinuti.

Deinde questum est de actibus qui possunt ad omnes homines pertinere. Et primo de actibus pertinentibus ad vim intellectiuam. Secundo de actibus pertinentibus ad vim appetitiuam.

Circa primum quesita sunt tria.

Primo vtrum possit aliquis sine peccato appetere scire scientias magicas. Secundo vtrum enuntiabile quod semel est verum semper sit verum. Tertio vtrum magister determinando questiones theologicas magis debeat vti ratione vel auctoritate.

Articulus. xvj.

Hab primus sic pcedebatur. Videtur q; homo sine peccato possit appetere scire scientias magicas. Nō enim est peccatum appetere illud per quod ponitur intellectus hominis in optimo. Sed per quamlibet scientiam ponitur intelle-

ctus hominis in optimo. quia verum est bonum intellectus. vt dicitur in .vj. Ethi. Scientia autem verorum est. ergo homo potest licite appetere scire quamcunq; scientiam. et ita sine peccato potest homo appetere scire scientias magicas. Sed contra. Prohibitio non est nisi de illicito. Sed scientie magice sunt prohibite. ergo illicitum est appetere eas scire.

Responsio dicendum q; actus humanus potest dici bonus dupliciter. Uno modo ex genere. Alio modo ex circumstantiis. Ex genere quidem dicitur esse actus bonus ex eo q; actus cadit supra debitam materiam. debita autem materia appetitus est bonum vnde appetere quodcumq; bonum est bonum in genere. omnis autem scientia siue quecumq; cognitio bonum aliquid est. alioquin deus cui nihil mali inest non haberet omnem scientiam tam bonorum q; malorum. vnde appetere quamcunq; scientiam vel noticiam quarumcumq; rerum siue bonarum siue malorum est bonum in genere. Sed tamen s; diuersas circumstantias additas potest esse bonum vel malum. et precipue hec diuersificantur s; intentionem finis. Nam si aliquis appetat scire scientias magicas. vt eis etiam vtatur est malum. Si autē appetat eas scire vt eas confutet. et reprobet. sic est bonum et licitum. Similiter etiam ex conditione persone potest hoc diuersificari. vel etiam ex modo appetendi. Si enim sic aliquis appetat scire huiusmodi scientias vt earum noticiam preferat alijs vtilioribus rebus. inordinate est appetitus. et similiter si sit talis persona ad quam non pertineat hoc scire. inordinate hoc appetit. Ad primum ergo dicendum q; omnis scientia po-

b ij

Quodlibet

nit intellectum in aliquo sui bono .
quia omne verum est quoddam bo-
num intellectus. sed non omnis scien-
tia ponit intellectum in sui optimo
sed illa sola que est circa primam ve-
ritatem. nec etiam verum est q magi-
ce artes sint scientie. sed potius sunt
quedam fallacie demonum. ¶ Ad se-
cundum dicendum q huiusmodi ar-
tes sunt prohibite. q̄tum ad suū vsū
Si vero prohiberetur alicui etiam
earum studium propter periculum
vtendi. tunc esset malum quia prohi-
bitum.

Articulus. xvij.

Ad secundum sic proceditur.
¶ Videtur q non oportet enū-
ciabile quod semel est verum
semper futurum esse verum. Si enim
hoc esset verum in alijs enūciabilib⁹
pari ratione hoc esset verum in enū-
ciabilibus de futuro. S; in istis hoc
non est verum. quia vt dicit philoso-
phus in secundo de generatione. Fu-
turus quis incedere nō incedet. ergo
non oportet enunciabile quod semel
est verum semper esse futurum verū.

¶ Præterea si partes sunt eedem et to-
rum est idem Sed partes enunciabi-
lis sunt predicatum et subiectum et
compositio. ergo idem est enunciabi-
le existente eodem predicato et subie-
cto et compositione. sed taliter existi-
te eodem enunciabili contingit q sit
quandoq; verum et quandoq; falsū
sicut hoc enunciabile soz. sedere ē ve-
rum eo sedente. et falsum eo non sedē-
te. fm illud phi in predicamētis. Ex
eo q res est vel non est oratio est ve-
ra vel falsa. ergo enunciabile quod
semel est verum. nō propter hoc sem-
per est verum. ¶ Sed prætra Ista enū-
ciabilia. Soztem currere et soztem cur-
ruisse. et soztem sozē cursurum non

differunt nisi fm diversam consignifi-
cationem temporis. Sed diversa
consignificatio non tollit idēritatem
nominis. Idem enim nomen dicitur
esse per omnes casus et in singulari
et in plurali numero. ergo etiam pre-
dicta tria enunciabilia sunt vnū enū-
ciabile Sed si vnū horum semel sit
verum semp oportet q aliq̄s eorum
sit verum quia si semel est verum q
soztes currit. prius erat verum q soz-
tes curret. 7 postea erit verum q soz-
tes cucurrit. ergo si enūciabile aliq̄s
semel est verum semper erit verum.

¶ Re. dicendum q huius dubitatio-
nis vis in hoc consistit vt scitur vtz
sit idem enunciabile quod est de pre-
senti preterito et futuro. Si em̄ hoc
verum sit consequens erit q enuncia-
bile quod semel est verum semp erit
verum. licet forte hoc dubitationem
aliquam habere possit circa enuncia-
bilia de futuro contingenti. sed hoc
est altioris inquisitionis. Si vero
sunt diversa enunciabilia de presenti
preterito et futuro. est autē idē enun-
ciabile quod est de presenti qualiter
cūq; res se habeat. manifestum est q
idem enunciabile qnq; est verum qn-
q; falsum fm q phus dicit in predi-
camētis. ¶ De eadem oratio et opinio
quandoq; est vera qnq; falsa Ad cu-
sus euidentias sciendū est q fm phi-
losophū in primo periarmentias tria
quedam p ordinem inueniunt Nam
voces sunt signa intellectuum. intelle-
ctus autez sūt rerū similitudines. ma-
nifestum est autem q vnitas vocis
significatiue vel diuersitas nō depen-
det ex vnitate vl diuersitate rei signi-
ficatæ. alioquin nō esset aliq̄s nomē
equiuocū. Secundum hoc em̄ si sunt
diuerse res essent diuersa nomina et
nō idē nomē. dependet ergo vnitas

Quartum.

ut diuersitas vocis significatiue siue complete siue incomplete ex unitate vel diuersitate vocis vel intellectus quorum vnum scilicet vox est signū et non signatum tm̄. intellectus autē signum et signatum sicut et res pot̄ ergo nomen vel enunciabile esse aliud et aliud vel propter diuersitatē vocis tm̄ sicuti est in synonymis. in quibus est diuersa vox. sed idem significatum omnino. vel etiam cum diuersitate vocis potest esse diuersitas intellectuum siue propter diuersitatez modi intelligēde. siue propter diuersitatez modi intelligēdi et hoc contingit quandoquē est diuersitas consignificatiōis. que p̄sequitur diuersum modum intelligēdi vnam et eandē rē. et precipue hoc apparet in tempore quod per se commiscetur operatiōi intellectus humani componentis et diuidentis. vt dicitur in. iij. de anima. Et ideo dicendum q̄ non est idem enunciabile sortem sedere et sortem sedisse. vel sessurum esse. sed sortem sedere est idem enunciabile. quia est eadem vox et idem modus significandi. et ideo patet q̄ idem enunciabile potest quandoq̄ esse verum quandoq̄ falsum. vnde duo prima concedim̄.

Ad tertium dicendum q̄ diuersitas consignificationis tollit nominis identitatem in tantū q̄ obliqui fm̄ phm̄ non sunt nomina. sunt tm̄ vnus nomen non simpliciter. sed in quatuor conueniunt in vno ordine declatiōis.

Articulus. xvij.

In tertium sic proceditur. **U**t dicit q̄ magister determinans q̄stiones theologicas magis debeat vti auctoritatibus q̄ rationibus. Quia in qualibet scientia questi-

ones optime determinantur per prima principia illius scientie. Sed prima principia scientie theologice sunt articuli fidei. q̄ nobis p̄ auctoritates innotescunt. ergo maxime q̄stiones theologice sunt determinande per auctoritates. Sed contra est quod dicitur ad Titum. j. vt sint potentes exhortari in doctrina sana et contra dicentes reuincere. Sed contradicentes melius reuincuntur rationibus q̄ auctoritatibus. ergo magis oportet determinare q̄stiones per ratios q̄ per auctoritates. Responsio dicendum q̄ quilibet actus exequendus est fm̄ q̄ conuenit ad suum finem. disputatio autem ad duplicem finem potest ordinari. Quedaz enim disputatio ordinatur ad remouendum dubitationem an ita sit. et in tali disputatione theologica maxime vtendus est auctoritatibus. quas recipiunt illi. cum quibus disputatur. puta si cū iudeis disputetur oportet inducere auctoritates veteris testamenti. Si cum manicheis. qui vetus testamentum respuunt oportet vti solum auctoritatibus noui testamenti. Si autem cum scismaticis qui recipiunt vetus et nouum testamentum. non autem doctrinam sanctorum nostrorum. sicut sunt greci. oportet cum eis disputare ex auctoritatibus noui vel veteris testamenti et illorum doctorum quos ipsi recipiunt. Si autem nullam auctoritatem recipiunt. oportet ad eos conuincendos ad rationes materiales confugere. Quedaz vero disputatio ē magistralis in scholis. nō ad remouendum errorem sed ad instruendum auditores. vt inducantur ad intellectum veritatis. quem intēdit. et tunc oportet rationibus inniti inuestigantibus veritatis radicem

Quodlibet

et facientibus scire quomodo sit verum quod dicitur. alioquin si nudis auctoritatibus magister questionem determinet certificabitur quidem auditor quod ita est. sed nihil scientie vel intellectus acquireret. sed vacuus abscedet. Et per hoc patet responsio ad obiecta.

Quando quæsitum est de rebus pertinentibus ad vim appetitivam. Et primo de bonis

Secundo de malis. Circa primum queruntur duo de martyrio.

Primo utrum aliquis absque perfecta charitate possit se ad martyrium offerre. Secundo utrum sustinere martyrium pro christo sit in precepto.

Articulus. xix.

Ad primum sic proceditur. Videtur quod aliquis absque charitate perfecta possit se ad martyrium offerre. quia super illud psalmum. Ideo dilexi mandata tua super aurum et topasion. dicit glossa. De minima charitas plus diligit dei leges quam millia auri et argenti. et eadem ratione quam omnia temporalia. Sed id quod minus diligimus exponimus magis pro eo quod magis diligimus. ergo et omnia temporalia. et etiam propriam vitam potest exponere pro christo qui habet minimam charitatem. Et contra. Si autem aliquis absque charitate perfecta potest se offerre ad martyrium. ergo pari ratione poterit martyrium sustinere absque charitate perfecta. Sed hoc videtur esse falsum secundum illud Iohannis tertio. Maiorem charitatem nemo habet quam ut animam suam ponat quis pro amicis suis. ergo aliquis absque charitate perfecta non potest se ad martyrium offerre. **R**esponsio

dicendum quod in operibus virtutum duo sunt attendenda scilicet id quod fit et modus faciendi. Contingit autem idem factum quod fit secundum aliquam perfectam virtutem fieri etiam non solum ab habente parvam virtutem sicut aliquis non habens iustitiam potest facere aliquod opus iustum. Sed si attendamus ad modum faciendi. ille qui non habet virtutem non potest operari. sicut ille qui habet. nec ille qui habet parvam sicut ille qui habet magnam. qui operatur faciliter et prompte et delectabiliter. quod non ita facit ille qui caret virtute. vel qui parvam habet. Sic ergo dicendum est quod hoc opus quod est offerre se ad martyrium vel etiam martyrium sustinere potest facere non solum charitas perfecta. sed etiam imperfecta et quod plus est. etiam ille qui caret charitate. secundum illud apostoli. i. ad corinthios. xiiij. Si tradidero corpus meum. ita ut ardeam. charitatem autem non habeam. non prodest. Sed charitas perfecta hoc facit prompte et delectabiliter. sicut patet de Laurentio et Vincentio. qui in tormentis hilaritatem ostenderunt hoc autem non potest facere charitas imperfecta. vel etiam ille qui charitate caret. Et per hoc patet responsio ad obiecta.

Articulus. xx.

Ad secundum sic proceditur. Videtur quod pati martyrium pro christo non sit in precepto. Minus enim videtur quod homo det sua quam quod proprium corpus ponat. ut dicit Gregorius in illa oratione. Ego sum pastor bonus. Sed dimittere omnia sua pro christo non cadit sub precepto sed sub consilio. ergo etiam exponere corpus suum

Quartum.

Martyrio non cadit sub precepto
Sed contra est quod Augustin⁹
dicit. xij. de ciuitate dei. Cum dictū
est homini. **M**ozieris si peccaueris.
nunc dicitur martyri. **M**ozere ne pec
ces. **S**ed illud quod oportet nos fa
cere ne peccemus cadit sub precepto
ergo mors martyrum cadit sub pre
cepto. **R**esponſio dicendum q^d ali
quid cadit sub precepto dupliciter.
Uno modo absolute. **A**lio modo s^z
animi preparationem quia enim pre
ceptum importat rationem debiti. il
lud absolute cadit sub p^rcepto. quod
est debitum propter aliquod p^rerxi
stens. sicut preceptum de honoratōe
parentum. vel de amando deum. **S**z
quandoq^z cōtingit q^d id quod facit
aliquid esse debitum. nōdum p^reces
sit. sed potest occurrere **U**nde hoc ca
dit sub precepto non absolute. s^z s^z m
preparationem animi ita scilz vt hō
habeat animum paratum ad facien
dum illud. quod debitū redditur ex
aliqua causa occurrente. et hoc mō
exponit augustinus illa domini p^re
cepta que ponuntur. **M**athei. v. **S**i
quis percusserit te in vna maxilla. p^r
be ei et aliam. quia scz si opus esset.
et hoc exigeret salus aliorum. homo
debet esse paratus ad hoc faciendū.
et per hunc modum sustinere marty
rium propter christum. cadit sub p^re
cepto. quia scilicet homo debz habē
animum paratum vt prius permette
ret se occidi. q^d xpm negaret vel mor
taliter peccaret. et sic etiam relinq^re
bona propria cadit sub precepto. q^d
debz esse paratus animus xpiani ma
gis sustinere rapinam bonorum suo
rū q^d xpm negare vel mortaliter pec
care. et p^r hoc patet r^risio ad obiecta

Deinde quesitū est de actibus
malis scilicet de primis moti

bus **C**irca quos quesita sunt duo.
Primo vtrum primi motus semp
sint peccata **S**ecundo vtrum in in
fidelibus sint peccata mortalia.

Articulus. xxi.

Hoc primum sic procedebatur
Videtur q^d primus mot⁹ sem
per sit peccatum. **S**icut magi
ster. xxi. di. secundi libri sententiarū.
Tentatio a carne non potest esse
sine peccato. **S**ed quodcumq^z est
primus motus est tentatio a carne.
ergo primus motus non potest esse
sine peccato. **S**ed contra est quod
ad romanos. vi. sup illud. **N**ō ergo
regnet peccatū in vestro mortali cor
pore. dicit glosa. **N**on prohibet con
cupiscentiam que vitari non potest.
Sed illud q^d non potest vitari nō
est peccatum. ergo concupiscentia q^d
est primus motus non est peccatum
Responſio dicendum q^d mot⁹ im
portat inclinationem quandā ad ter
minum. que quidem inclinatio p^rinet
ad appetitum in humanis actib⁹. **E**st
autem in homine triplex appetitus.
vnus quidēz naturalis. s^z m q^d vis ap
petitiua pertinet ad animam vegeta
bilem. sicut et vis digestiua et expulsi
ua et retentiua. **S**ecundus appetitus
est sensualitatis. qui mouetur s^z m ap
prehensionem sensus. **T**ertius appeti
tus est voluntatis. qui mouetur s^z m
iudiciū rationis **P**eccatum autem
quod habet rationē culpe de q^d nunc
loquimur. non potest esse nisi in actu
voluntario. qui scz est aliquāster in
potestate peccantis. actus autem ap
petitus naturalis non subiacet iud
perio rationis. sicut nec actus aliaz
potentiarum vegetabilis anime. et
ideo in actu talis appetitus non po
test consistere culpa. sicut q^d hō esuri
at vel sitiāt absq^z culpa est. et ideo d^r

b. liij.

Quodlibet

endum est in alijs huiusmodi. Sed actus appetitus sensitivi subiacet imperio rationis. quia ratio preveniens ipsum potest eum imperare vel etiā impedire. et ideo talis motus potest iam habere rationem culpe. et si sequitur iudicium rationis poterit etiā esse peccatum mortale. sicut et motus exteriorum membrorum imperati a ratione. Si autem preveniat iudicium rationis est quidem peccatum. si tenet in aliquo illicitum. quia in potestate hominis fuit ipsum cohibere. est tamen veniale peccatum et levissimum. ut patet per Augustinum duodecimo de trinitate. Et hoc dicitur primus motus peccati. motus autem superioris appetitus id est voluntatis. consequens iudicium rationis iam potest esse peccatum mortale. Primum ergo concedimus. Ad secundum dicendum quod concupiscentia non potest vitari sic quod nullus concupiscentie motus surgat. quia dum resistit vni insurgit alius. possunt tamen vitari singuli. et ex hoc quilibet habet aliquid de ratione peccati. licet non habeat rationem perfecti peccati. quod est peccatum mortale.

Articulus. xxiij.

Ad secundum sic proceditur. Videtur quod primi motus in infidelibus sint peccata mortalia. Quia sicut Ansel. dicit in libro de gratia et libero ar. eos qui non sunt in christo iesu sequitur damnatio si sentiunt concupiscentiam. etiam si non consentiant. Sed sentire concupiscentiam est habere primum concupiscentie motum. ergo infideles qui non sunt in christo iesu peccant mortaliter secundum primum motus. quia damnatio non de-

betur nisi peccato mortali. Preterea quilibet homo debet habere originalem iusticiam secundum quam concupiscentia reprimatur. sed contra hoc debitum est quilibet concupiscentie motus. ergo quilibet concupiscentie motus est peccatum mortale. Omne enim quod est contra debitum habet peccati mortalis rationem. Sed contra. Quanto est gradus altior. tanto est casus grauior. Sed altior est gradus fidelis quam infidelis. Cum ergo primi motus fidelium non sint peccata mortalia. multo minus primi motus infidelium. Responsio dicendum quod primus motus sicut dictum est. est motus sensualitatis preveniens deliberationem rationis. eadem autem natura sensualitatis est et rationis in fidelibus et in infidelibus. Ad naturam autem sensualitatis et rationis pertinet quod motus sensualitatis. quod est absque deliberatione rationis non potest esse peccatum mortale. quia peccatum mortale est quod consistit in aversione a deo. ad quem converti non potest homo nisi per rationem. et per consequens conversio a deo que constituit peccatum mortale non potest esse nisi in ratione. ut patet per Augustinum. xij. de trinitate et ideo dicendum est quod primi motus infidelium non sunt peccata mortalia sed venialia. Ad primum ergo dicendum quod dictum Ansel. dependet ex verbo apostoli qui concludit ad rom. viij. quod nihil est damnationis his qui sunt in christo iesu. qui non secundum carnem ambulant. Videtur ergo quod his qui non sunt in christo iesu sit aliquid damnationis. etiam si non secundum carnem ambulent motibus carnis consentientes. alioquin nihil plus haberent hi qui sunt in christo iesu quam alij. Est ergo aliquid damna-

Quodlibet

beat^{us} **B**enedict^{us} monachorū institutor
almificus in sua regula statuit. q^{uod} ve-
nientibus ad religionē nō sit facilis
p̄bend^{us} ingressus. s̄ p̄bādū sit an sp̄s
a deo sit. ergo multo minus sunt ali
qui muneribus vel beneficijs alliciē-
di. **P**reterea **G**regori^{us} dicit. et ha-
betur in decretis dist. xlvij. Scimus
q^{uod} edificari parietes nō prius tigno-
rum pondus accipiunt. nisi novitat.
sue humore siccentur. ne si ante p̄de-
ra q̄ soliaentur accipiant cunctam si-
mul ad terram fabricam deponant.
Sed pueri qui nondum sūt exercita-
ti in preceptis sunt quasi parietes nō
dum desiccati. ergo non sunt eis im-
ponenda tigna. i. gravia religionis i-
stituta. **P**reterea status religionis
est status penitentie. **S**ed pueri exci-
piuntur ab omni penitentie coertōe
vt habetur in decretis de penitentie
di. quarta. ergo non sunt ad religio-
nem inducendi. **P**retēa sicut dicit
vicefima questione tertia. **Q**uod q̄s
non optat nec elegit. profecto nō di-
ligit. quod autem non diligit facile
contemnit. **S**ed pueri anteq̄ sunt ex-
ercitati non habent firmam electōez
Facile ergo religionem contemnent
si in tali etate ad religionem inducā-
tur. **P**reterea proverbioz. xliij. di-
citur **S**ubstantia festinata minuetur
sed videtur esse nimia festinantia q^{uod}
aliquis ad consilia conuolet nondū
in preceptis exercitatus. ergo videt^{ur}
q^{uod} horum spiritualis substantia de
facili minuetur. ergo non sunt ad re-
ligionem inducendi. **P**reterea nō
minor cura est adhibēda in ingressu
religionis q̄ in susceptione ordinis.
Sed in ordinibus prohibentur ad
maiores accedere qui minores non
acceperunt. ergo etiam nec debet ali-
quis ad observantiam consiliorum

in religione transire. nisi prius prece-
ptis observatis. **P**reterea duo sūt
homini necessaria. scilicet intelligere
verum et operari bonum. sed intelli-
gendo verum stultus reputaretur q^{uod}
prius ad difficiliora se transferret. q^{uod}
leniora intelligeret. ergo stultum est
in comparatione boni q^{uod} aliquis p̄-
transeat ad consilia q̄ in precepti. ex-
ercitetur. **P**reterea cuiuslibet in re-
ligione existenti convenit curam age-
re aliorum vel saltem sui ipsius. sed
in his qui eliguntur ad aliquam cu-
ram ecclesiasticā. oportet eligere me-
liores. ergo oportet eos qui ad reli-
gionem assumuntur eligere meliōes
hi autem sunt qui sunt exercitati in p̄-
ceptis. ergo tales sunt ad religionem
inducendi. **P**reterea illud quod ē
in se bonum. si ex eo sumatur peccati
ocasio. est abiiciēdum sicut serpens
eneus quem **M**oyes fecerat et man-
dato domini ad sanādum filios isrl̄
vt habetur. **N**umeri. xxij. **Z**echi-
as combussit. quia ex eo sumebatur
idolatrie occasio. similiter etiam quā-
vis benedictio sit secundum se bona.
tamen reprehenditur si minor presen-
te maiore benedicit. **C**um ergo aliq^{uod}
inexercitati in preceptis sumat occa-
sionem peccati ex ingressu religionis
ab ea recedentes. quamvis religio sit
secundum se bona. tamen videtur q^{uod}
inexercitatos ad religionem induce-
re sit vitandum. **P**reterea **G**rego-
rius dicit et habetur in decretis di-
stione quadragesima octava. **C**alum
appetit q^{uod} ad sumi loci fastigia post-
posit. gradib^{us} p̄ abrupta querit ascē-
sum. sed procedere ad p̄silia. non ob-
servatis precepti. est postponere gra-
dum. ergo videtur q^{uod} hoc sit calum q^{uod}
rere. et ita ad hoc non sunt aliqui in-
ducendi. **P**reterea **P**am. dicit in

Quartum.

secundo libro **Q**uod non est inutile in ex-
pertum existentem et improbatum
in corruptione frui. ut non in super-
biam incidat et iudicium diaboli. er-
go pari ratione non est inutile im-
probos et inperios in preceptis ad
statum contemplationis assumi ad
quem religio ordinatur. **P**reterea
Gregorius dicit in sexto moralium.
Post **Z**ye amplexus ad **R**achelem
Jacob peruenit quia perfectus quis
ante actiue vite ad fecunditatem
iungitur. et post contemplatiue ad
requiem copulatur. Sed actiua vita
consistit in obseruantia preceptorum.
status autem religionis pertinet ad
vitam contemplatiua. ergo non sunt
aliqui ad religionem inducendi ante
quam sint in preceptis exercitati. **P**re-
terea nulla promissio est facienda cu-
ius solutio non est licita. Sed soluere
aliquid alicui pro ingressu religionis
non est licitum. unde dicitur prima
questione secunda. Nunquam legimus
deum discipulos vel eorum ministri-
rio conuersos quempiam ad dei cul-
tum aliquo muneris interuentu pro-
uocasse. ergo non sunt aliqui promissio-
nibus ad religionem allucinati.
Preterea nullus qui non est exer-
citus in armis secundum leges est admit-
tendus ad militiam corporalem. Sed
religio est status militie spiritualis
ergo non sunt aliqui recipiendi ad
religionem nisi prius exercitati in pre-
ceptis quasi in quibusdam spirituali-
bus armis. **P**reterea qui non po-
test se obligare ad minus non potest
se obligare ad maius. nisi sit necessa-
rium. Sed puer ante decimum quar-
tum annum non potest se obligare
ad matrimonium quod minus est.
ergo multo minus ad religionem.
Preterea legitur **M**arci quinto

quod dominus demonium curatum non
permisit secum intrare nauim. que si-
gnificat crucem et religionem. per de-
moniacum autem curatum signantur
homines a peccatis conuersi. ergo
non sunt ad religionem accipiendi
peccatores statim conuersi. antequam in
preceptis exercitentur. **P**reterea
bonorum operum fructus habere dei
benignus. quando de egypto exiit.
ut dicit quedam glossa. **E**rodi duode-
cimo. Sed exire de egypto est exire
de mundo religionem intrando. ergo
illi qui volunt religionem intrare de-
bent prius fructum bonorum operum
habere per obseruantiam preceptorum.
Preterea **A**ugustinus dicit in li.
de sermone domini in monte. **Q**uod om-
nis presumptio est coercenda. Sed ma-
gna presumptio videtur esse quod ali-
quis velit ascendere ad arcem consi-
liorum nondum obseruatis preceptis.
ergo tales sunt coercendi et non alle-
ciendi ad religionis ingressum. **P**re-
terea **A**ugustinus dicit in eodem li.
Quod maiora maioribus et minora mi-
noribus sunt exhibenda. Sed consi-
lia sunt maiora ergo non sunt pueris
inexercitatis exhibenda. et ita pu-
ri nondum exercitati in preceptis non
sunt ad religionem trahendi. **S**ed
contra est quod dicitur. xx. questioe
secunda. **S**i in qualibet. et infra. Pa-
rentibus sane filios suos religionem
tradere non amplius quam ultra quartum
decimum etatis sue annum licentia
esse poterit. postea vero aut cum vo-
luntate parentum eorum. aut si sue
deuotionis sit solitarium votum.
erit filiis licitum religionem assumere
cultum. **S**ed post quartumdecimum
annum non statim sunt homines in
preceptis exercitati. ergo prius religio-
nem ingredi pueri antequam sint in preceptis

Quodlibet

ptis exercitati. **P**reterea maius est q̄ aliquis assumatur ad regimen sui et aliorum. q̄ q̄ recipiatur in religione in qua sub regimine alteri⁹ vivit. Sed Salomō adhuc puer existens assumptus est ad regnum sui et aliorum. Unde dicitur. j. Paral. xxi. Locutus est David rex ad omnem ecclesiam. Salomonem filium meum elegit de⁹ adhuc puerum et tenellum ergo multo magis possunt pueri nō exercitati in preceptis ad religionem recipi vel induci. **P**reterea illud votum non est illicitum. ex quo non redduntur aliqui rei si solvant. Sed sicut dicit Ambrosi⁹. Ille que in puerilibus annis continentiam vouerit non constituuntur reemii votum exolvunt. ergo q̄ aliqui voto astringantur ad religionem in puerilib⁹ annis nō est illicitum. **P**reterea nihil est illicitum per quod aliquis a bono non retrahitur. Sed qui provocatur ad meliora non retrahitur a bono. ergo cuius status religionis sit melior. in q̄ observantur consilia. q̄ status vite secularis in quo simpliciter observantur precepta. videtur q̄ non sit illicitum inducere pueros ad religionem voto vel iuramento. aut etiam beneficijs anteq̄ sint in preceptis exercitati. **P**reterea vicesima questione prima dicitur. Firma tunc erit virginitatis professio. ex quo adulta iam etas esse ceperit. et que solet apta nuptijs deputari. sed non statim in hac etate viri vel mulieres sunt in preceptis exercitati. ergo anteq̄ aliqui in preceptis exercitentur. licite possunt religioni astringi et voto vel iuramento. **P**reterea si talis obligatio esset illicita. scilicet qua pueri non exercitati in preceptis voto vel iuramento ad religionem obligantur. aut hoc

esset quia est fm se mala. aut quia est prohibita. sed non est fm se mala. qz sic executio siue adimpletio promissionis esset peior et perseverantia pessima. Cuius contrarium videmus. qz adimplentes ea que promiserant in puerilibus annis. et in his promissis perseverantes maxime commendantur. Similiter etiam non est illicita talis obligatio quia prohibita. Nō enim prohibetur lege veteri. Dicitur enim Numeri tricesimo. Mulier si quispiam vouerit et se constrinxerit iuramento que in domo patris sui et in etate adhuc puellari si cognoverit pater votum quod pollicita est. et iuramentum quo obligavit animam suam et tacuerit. voti rea erit. quicquid pollicita est et iuravit opere complebit. sin autem ut audierit contradixerit pater et vota et iuramenta eius irrita erunt nec obnoxia tenebitur sponsioni eo q̄ contradixerit pater. Similiter etiam non est prohibitum iure canonico. quia in decreto Leonis pape hec eadem auctoritas inducitur. Similiter etiam nō est prohibitum lege evangelij. que maxime inducit homines a recedendo a mūdo. et ad sequendū perfectionis opera. ergo licitum est obligare voto vel iuramento pueros nondum exercitatos in preceptis ad religionem. **R**esponso dicendum q̄ hoc quod pro questione hic inducitur dubitationem non habet. nisi q̄ quidam contentioni studentes veritatem obnubilare conantur. Unde hic locum habent verba que Augustinus dicit in secundo de civitate dei. Quoniam illi est maior et deterior insipientium morbus animarū. quo instabiles motus suos etiam p̄ rōem plene redditam. siue nimis cecitate. qua

Quartum.

nec aperta cernuntur. siue obstinatis
sua p̄uicacia. qua et ea que certum
tur non fuerunt tanq̄ ipsam rationē
veritatemq; defendūt. sic necessitas
copiosius dicendi plerumq; res cla
ras velut eas non solum spectanti
bus intuentas. sed quodāmodo tan
gendo palpantibus offeramus. et ta
men quis disceptandi finis erit si re
spondendum esse respondentibus ex
istimemus. Nam qui vel non possūt
intelligere qđ dicitur vel tā duri sūt
aduersitate mentis. vt etiam si intelle
xerint non obediunt. respondent et
loquuntur iniquitatem atq; infatiga
biliter vāni sunt quorum dicta con
traria si toties velim⁹ refellere q̄tiēs
obnixa fronte statuerint non cogita
re quid dicant. dum quocūq; modo
nostris disputationibus contradicāt
qđ sit infinitum et erūnosum et infru
ctuosum vides. Erit ergo hic modus
seruandus vt veritas manifeste et q̄
palpabiliter ostendatur. et si qua in
contrarium dicta fuerint. que aliud
pondus non habeant contemnātur.
ne semper oporteat inutiliter eadem
replicare. Sed si quis contrariuz di
cere voluēt scribat qđ dicit. vt alij in
telligentes dijudicare possint an do
ceāt veritatem. ¶ Primo ergo circa
propositam questionem vt singula
discutiamus considerandū est qđ pue
ros etia; infra annos pubertatis in
religionem recipi nō est s̄m se malū.
imo est expediens et fructuosum. qz
illud quod a pueritia assuescim⁹ sem
per perfectius et firmitus tenem⁹ s̄m
illud prover. xxiij. Adolecens iuxta
viam suam graditur. et etiam cum se
nuerit non recedet ab ea. et ideo apo
stoli instituerunt vt pueri etiam in
fantes ad xp̄ianam religionem reci
perentur. vt in ea nutriti firmitus et

perfecti⁹ ei inhererent. Et hoc est qđ
Dio⁹. dicit in vltimo. ca. eccle. hier ar.
Secūdam legem sanctam confirma
ti infantes ad habitum sanctum has
bebunt consuetudinem ab omni res
moti errore et immunde vite exper
tes hoc diuinis nostris ducibus. i.
apostolis ad mentem venit. vt visus
est suscipere infantes. Multo autem
magis excedit vita christiana infide
lium vitam. q̄ vita religiosorum vi
tam secularium. presertim cum in pri
mitiua ecclesia omnium christiano
rum erat perfectissimus religionis
status s̄m illud Actū quarto. Adul
titudinis credentium erat cor vnum
et anima vna. nec quisquam eorum
que possidebat aliquid suum esse di
cebat sed erant illis omnia commu
nia. ad cuius vite exemplar omnes
religiones sunt institute. Et ideo re
ligionum institutores ex eadem cau
sa qua apostoli moti sunt ad recipi
endum infantes in religione. vt patz
de beato Benedicto qui vt in secun
do dyalogorum legitur. recepit nu
trendum in religione maurum duo
denem et Placidum septēnem. Est
tamen quedam differentia circa hoc
attendenda. Nam pueri ante annos
pubertatis ex naturali iure sunt sub
cura parentum propter hoc qđ pati
untur discretionis defectum. secūdū
quem possint bene regere se ipsos. et
ideo in hac etate possunt quidem re
ligioni tradi. si a parentibus offeran
tur. et erit rata traditio. precipue si
cum ad annos pubertatis peruene
rūt. ratam habuerint paternam ob
sationem. vnde Gregorius dicit et
habetur vicefima questione prima
addidisti. Si pater vel mater filium
filiā ve intra septa monasterij in infā
tie ānis s̄b regulari ediderit disciplina

Quodlibet

Utrum liceat eis postq̄ pubertatis i
plenerint annos egredi 7 m̄rimonio
copulari. hoc oīo deuitam⁹. quia ne
phas est. vt oblati a parentib⁹ deo
filijs voluntatis frena relaxetur. **S**i
autem in hac etate propria sponte se
religioni tradiderint potest hoc per
assensum vel dissimulationem paren
tum ratum esse. **U**nde dicitur. **xx. q̄sti**
one. ij. **S**i in qualibet minori etate.
vel religionis tonsuraz. vel religioni
vestem debitam in vtroq; sexu filijs
aut vnus aut ambo parentes dede
rint. aut forte vel nolentibus vel nei
scientibus scilicet parentibus a se si
sceptam. non mox visam in filijs ab
dicauerit. sed vel coram se vel episco
po palamq; in conuentu eodem fili
os talia habere permiserint ad secu
larem reueri habitum filijs ipsis q̄n
q; penitus non licebit. **S**i vero pue
ri annos pubertatis transcenderint.
possunt etiam inuitis parentibus ad
religionem transire. nec sunt repellē
di imo magis aduocandi. **U**t enim
Gregorius dicit in quadam omelia
Ad vitam bonam alius in pueritia.
alius in adolescentia. alius in iuuen
tute. alius in senectute. alius in decre
pita etate perducitur. **E**t cum in nul
la etate sint repellendi. minus tamen
sunt repellendi in pueritia. **D**icit em̄
Chriso. super **Matheum.** **Q**uis me
retur appropinquare christo si repel
leretur ab eo simplex infantia. **N**am
si sancti futuri sunt. quid vetatis fili
os ad patrem venire. **S**i autem pec
catores futuri sunt. vt quid sententiā
condemnationis profertis anteq; cul
pam videatis. quaz quidem damna
tionis sententiā proferunt aliqui.
cum dicunt. non sunt recipiendi pue
ri ad religionem. quia eribūt et peio
res efficientur. **S**ed quid addūt qui

dam q̄ oportet pueros prius exerci
tari in preceptis. et postea trāsire ad
consilia obseruanda in religione. ex
falso intellectu procedit **A**rbitratur
enim q̄ precepta preparant viam ad
consilia **N**on est autem sic. imo poti
us consilia parant vias ad precepta
seruanda quia per consilia remouent
tur homo a rebus seculi circa quas
occupatus difficile est q̄ innocentia
seruet. **U**nde **Dil.** dicit super **Mathe.**
Graue onus innocentia subit incre
mentis opum occupata. rem enim
solius famulatus dei non sine seculi
vitijs assequatur. **E**t ideo dominus
dicit **Mathei. xix.** **Q**uod difficile qui pe
cunias habent intrant in regnum ce
lorum. quia difficile est q̄ homo pre
cepta seruet. quibus intrat in regnū
nisi sequens consilia diuitias relināt
et ideo pueri ad hoc q̄ innocentiam
seruare possint in obseruantia man
datozum sunt preparandi. et quodā
modo premuniendi in exercitio con
siliozum. nec sunt repellendi. quāuis
ineruditi videantur in preceptis. **D**i
cit enim. **Orig.** super **Mat.** **Q**uidam
puerilem sermonem habētes offerūt
saluatori pueros et infantes. **Q**ui au
tem videntur perfectiores. priusq; di
scant rationem iustitie reprehendūt
eos. qui pueros infantes adhuc mi
nus eruditos offerūt christo. **D**omi
nus autē hortatur discipulos suos
condescendere vtilitatibus pueroz.
Hoc ergo debemus attēdere ne esti
matione sapientie excellentioris con
temnam⁹ q̄si magni pufillos ecclesie
phibentes pueros venire ad **I**esum
Sed quod vltorius queritur an añ
religionis ingressum sint voto vel iu
ramento ad religionem obligandi.
manifeste patet q̄ sic. **S**icut enim in
malo q̄nto voluntas est magis affir

Quartum.

mata ad malum. tanto peior est. sicut in obstinatis patet. et qui ex malicia peccant. ita etiam in bonis tanto voluntas melior est. quanto est magis firmata et astricta ad bonum. Cum ergo bonum sit quod pueri ad religionem veniant. multo melius est quod eorum voluntas sit ad hoc firmata. quod sit voto vel iuramento. vnde et David dicebat. Iuravi et statui custodire iudicia iusticie tue. et aug. dicit. in epistola ad paulinam et Armentarium. Felix necessitas que ad meliora compellit. Tertium autem considerandum restat an sint beneficijs alliciendi. et siquidem conuentione vel pacto precium alicui datur. vel quodcunque terrenum beneficium ut religionem intret. hoc est illicitum. Si autem aliquis ei aliqua beneficia temporalia conferat ut auferat impedimenta quibus impeditur a religionis ingressu. vel etiam ut eum nutriat vel doceri faciat ad hoc quod sit religioni aptus. hoc non est illicitum sed laudabile. Similiter et si beneficijs temporalibus aliquis aliquem alliciat. ut eum fauorabilem sibi reddat non intendens gloriam propriam. sed gloriam dei et proximi salutem. laudabile est. sicut et apostolus de se ipso dicit. i. ad Corintios. x. Per omnia omnibus placeo. Deus etiam aliquos temporalibus beneficijs allicit ad bene agendum. In ecclesijs etiam quibusdam temporalium distributionibus alliciuntur aliqui ad ecclesie deseruendum. non quod premissis accipiant. sed sunt quedam secundario illectina ad seruendum deo. sicut et dominus dicit. Math. vi. Primo querite regnum dei et iusticiam eius et hec omnia scilicet necessaria vite adijcientur vobis. Ad primum ergo dicendum quod christus ad consilia

inuitauit adolescentem in preceptis exercitatum. ita etiam vocauit Mattheum publicanum non exercitatum in preceptis sed potius peccatis implicatum. ex quo accipere possumus quod ad consilia obseruanda in religione aduocandi sunt non solum exercitati in preceptis. sed etiam non exercitati. Ad secundum dicendum quod diuersitas graduum dupliciter attendi potest. Uno modo in diuersis statibus seu conditionibus. et sic non oportet. qui tendit ad maiorem statum vel conditionem quod prius exercitetur in minori statu vel conditione. sicut videmus quod illi qui volunt fieri milites non prius exercitantur in laudicio. sed a pueritia exercentur in militia. Similiter qui volunt fieri clerici non prius exercentur in vita laicali sed a pueritia instruuntur in vita clericali. et hoc modo qui volunt religiosi fieri non oportet quod prius exercentur in vita seculari. sed optimum est eis si a pueritia exercentur in vita religionis. quia magis poterunt in ea proficere. Unde dicitur. Trenzorum. iij. Bonum est viro cum portauerit iugum domini ab adolescentia sua. Alio modo possunt accipi diuersi gradus in eodem statu vel conditione et hoc modo dicit Gregorius. quod in qualibet bona conuersione incipiendum est a minoribus ut ad maiora perueniatur. Sicut enim milites rudimentis militie. et clerici a rudimentis clericature. ita etiam et religiosi incipiunt a rudimentis religionis. ut proficiant usque ad summum. Ad tertium dicendum quod duplex est occasio scilicet data et sumpta. Tunc quidem dat aliquis occasionem alicui ruendi vel in cisternam cadendi. quando facit aliquid vel dicit minus rectum. ex quo dat prior occasio ruine et tunc

Quodlibet

ruina primi imputat dāti occasionē
Aliquando autem nō est occasio da
ta sed sumpta. puta cum aliquis in
ducit aliquem ad bonū. et ipse ex hoc
fit deterior. non est relinquenda mo
nitio bona ppter hoc q̄ ille sumit in
occasionem ruine. Unde et dominus
non dimisit predicationem veritatē.
propter scandalum phariseorum. vt
habetur Mat. xv. Et augustinus di
cit in epistola ad Bonifacium. et ha
betur. xxij. questioe. iij. Ipse pietas
et infra. Q̄ si plurimi essent in domo
ruitura et inde saltē vn⁹ liberari pos
set atq; id quia facere conaremur alij
semetipsos precipitatione vetarent.
doleremus de ceteris. verū de vnus
saltem salute cōsolaremur. **Ad q̄r
tum** dicendum q̄ libertas necessitati
coactionis opponitur. que est necessi
tas absoluta et talis necessitas est co
hibenda. Sed necessitas que est ex
suppositione finis non opponitur li
bertati. et tali necessitate expedit vti
ad communem utilitatem. alioquin
nec pacta promissionibus firmata.
nec iuramenta in rebus humanis fie
ri deberent. Multo autem magis p
huiusmodi expedit homines obliga
ri ad diuina que sunt meliora. **Ad
quintum** dicendum q̄ difficultas in
gressus observatur in religionibus
per hoc q̄ datur intransibibus annus
probationis. in quo difficultates re
ligionis experientur. **Ad sextum**
dicendum q̄ parietem nondum desic
cato non est onus tignorum impo
nendum. tamen nō prohibetur quin
sit paries desiccandus. Desiccatur autē
paries a prauo humore secularis af
fectus per religionem. et ideo contin
git q̄ prius exercitentur aliqui in re
ligione. q̄ eis onus prelacionis aut
sacrorum ordinum imponat. de hoc
onere loquit Greg. vt p̄ ea q̄ p̄ce

dunt in illo capitulo. et in secunda
omelia Ezech. **Ad septimum** dicē
dum q̄ status religionis et est status
penitentie. et est exercitium sine scho
la p̄fectionis. vnde ad religionem re
cipiendi sunt peccatores propter pe
nitentiam. et recipiendi sunt pueri in
nocentes quasi in schola quadam p̄
fectionis. vt perfectius innocentiam
conseruent. **Ad octauum** dicendū
q̄ si omnino inuiti pueri ad religio
nem inducerentur. timendum esset de
casu futuro. sed ex quo propria volū
tate se obligant et religionem ingre
diuntur. nō habet locum ratio indu
cta. **Ad nonum** dicendum q̄ sicut
magnum et paruū multum et paucū
fm p̄m dicuntur relative. ita et festi
natum siue velox et tardum Nam fe
stinatum siue velox est quod in pu
tempore multum mouetur Illa ergo
substantia minuitur que est festinata
in respectu ad debitum modum. pu
ta si aliquis aliquem statū aggressus
statim a principio contemptis rudi
mentis illius status ea que sunt p̄fe
ctorum in statu illo attentare vellet
Non est autem substantia festinata
si exercitium perfectionis et quasi q̄n
dam scholā que est religio a pueritia
aliquis aggrediatur. Tantum est em̄
culmen perfectionis vt etiam si a pu
eritia quis huiusmodi perfectionem
aggrediatur. semper habet vbi profi
ciat. sicut et Augustin⁹ dicit ad Vo
lusianum de doctrina christiana Tā
ta est inquit christianorum profun
ditas litterarum vt in eis quotidie
proficerem si eas solas ab ineunte
pueritia vsq; ad decrepitam senectu
tem summo studio. meliore ingenio
conarer addiscere. **Ad decimū** di
cendū q̄ diuersi ordines sūt q̄ diuersi
gradus vnus clericalis vite. et ideo
oportet vt a minorib⁹ incipiat q̄ ad

Quartum.

maiores tendit. Non autem oportet
q̄ qui tendit ad sacros ordines ex
citetur in his que pertinent ad infe-
riorem statum laycalis scilicet vite.
et similiter in vita religionis oportet
q̄ a rudimentis eius incipiat qui reli-
gionem ingreditur. ut ad summum
apicem religionis pertingere possit.
nō tamen oportet eum prius esse ex-
ercitatum in seculari vita. **A**d vn-
decimum dicendum q̄ in intelligibi-
libus etiam oportet q̄ aliquis a mi-
noribus in eadez scientia incipiat ut
ad maiora perveniat. non tamen o-
portet q̄ quicumq; vult addiscere ali-
quam scientiam maiorem. q̄ exercite-
tur in qualibet minori. sicut qui vo-
lunt addiscere liberales artes. non
oportet q̄ prius exercitentur in me-
chanicis. sed solum hoc oportet quā-
do minor scientia parat viam ad ma-
iorem. Vita autem secularis non pa-
rat viam ad religionem. sed magis ab
ea abducit. unde Gregorius dicit in
principio moralium. **C**umq; adhuc
ine cogeret animus presenti mundo
quasi specietenus deleruire ceperunt
multa ex eiusdem mundi cura succre-
scere. ut in eorum iam non specie sed
quod est gravius mēte retineret. **C**ō-
verso autem observantia consiliorū
parat viam ad tutius et perfectius p̄-
cepta divina observanda. que necesse
est in seculari vita observari. **A**d
duodecimum dicendum q̄ ratio illa
in multis deficit. **P**rimo quidem
quia ille qui religionem intrat non
ad hoc eligitur ut sui vel alterius cu-
ram gerat magis q̄ ante. sed magis
ut sit sub obedientia et cura alterius.
Secundo quia hoc non concedi-
tur ab omnibus q̄ necesse sit eligere
meliozem ad regimen prelationis. s̄
fm quosdam sufficit eligere bonum.

Tertio quia oportet eligere meli-
orem ad prelationem non quidem
oportet simpliciter meliozem eligere
sed meliozem id est magis idoneum
ad hoc. pueri autem et si nō sint meli-
ores simpliciter q̄ adulti. sunt tamen
magis idonei ad hoc ut in religione
nutriantur. **U**nde Anselm⁹ in libro
de similitudinibus comparat eos q̄
a pueritia nutriuntur in religione an-
gelis. alios autem hominibus. quia
angeli a principio. homines proces-
sus temporis ad vitam eternam per-
veniunt. **Q**uarto quia ad episcopa-
tum non eligitur nisi vn⁹. et ideo ma-
ior necessitas est q̄ melior assumat.
q̄ de intrantibus religionem. qui plu-
res accipi possunt. **A**d decimumter-
tium dicendum q̄ nō solū illud quod
est peccatum prebet occasionem rui-
ne. sed etiam illud quod habet speciē
mali. **U**nde et apostolus dicit prima
ad thesaloni. ultimo. **A**b omni spe-
cie mala abstinere vos. et quia spēs
eneus etsi fm se esset bonus ex sui in-
stitutione. tamen speciē habebat ma-
li propter similitudinem idolatrie. iō
apud eos qui erant ad idolatriam
promi non erat dimittendus. **S**ed
laudabiliter fuit subtractus. **I**ntroi-
tus autem religionis. nec est fm se ma-
lum nec habet speciem mali. **B**enedi-
ctio autē etsi sit de genere suo bona.
tamen ad hoc q̄ sit actus virtutis ex-
igitur q̄ sit vestita debitis circumstā-
tijs id est ut sit conveniens et persōe
et loco et tempori. **N**ō est autem cō-
veniens persone quando minor pre-
sente maiore benedicit. quia sicut di-
citur ad **H**ebreos septimo. **S**ine vl-
la contradictione quod minus est a
maiore benedicitur. **A**d decimum
quartum dicendum q̄ ille qui acce-
dit ad consilia non querit ascensum.

Quodlibet

p abruta postpositi. gradib⁹. s; magl.
resecat que possunt hominem impe-
dire ab obseruatione preceptorum.
sicut dictum est. **Ad. xv.** dicendum
q; fin dictum **Bama**. magis esset cō-
trarium concludendum. ideo em̄ de⁹
hominibus etiam post regeneratōez
in corruptibilitatem non statim ad-
pit. quia hoc non esset eis utile sed su-
perbiendi occasio. Abundantia enīz
temporalium et corporalium bono-
rum est materia supbie. et ideo utile
est homini ad superbiam vitandam
vt ad consilia transeat. temporalium
honorum superabundantiam derelin-
quens. **Ad. xvj.** dicendum q; ample-
tus **Rachelis** signat quietem contē-
plationis. ad quam etiam consilia se-
quentes non statim a principio pue-
nire possunt. sed post longum exerci-
tium bonorum operum. facilius tñ
ad predictā quietē peruenitur p; ob-
stantiam consiliorum q; per exerciti-
um mandatorum in vita seculari.
Ad. xvij. dicendum q; si beneficijs tē-
poralibus aliqui alliciantur ad reli-
gionem cum pacto. sicut solet fieri in
emptione et venditione. est illicita so-
lutio. Si autem aliquis alicui prou-
deat sine pacto non est illicita solutio
vnde post premissa verba in eodem
capitulo subiungitur. Nisi forte de
pauperum alimento quis incontine-
nter proponat. Et iterum subdit. Bū
tamen absit pactio. et omnis cesset cō-
uentio. **Ad. xvij.** dicendum q; stat⁹
Religionis q̄tum ad eos qui in eo p-
fecerint est spiritualis militis. quan-
tum vero ad eos qui de nouo intrāt
ē quasi cuiusdā tyroniciū exercitiū
et oportet ad maiorez pfectum q; a
principio aliquis hmoi exercitiū sbe-
at. sicut et de exercitio militie tpsalis
Vegetius docet in libro de re milita

ri. **Ad. xix.** dicendum q; obligatio
pficiens matrimoniū corporale non
potest fieri ante annos pubertatis.
cui obligationi similis est professio
que fit in religione ad ppetue rema-
nendum in ea. sed ante annos puber-
tatis potest fieri aliqua sponsio futu-
ri matrimoniij. sicut est in sponsalib⁹.
cui assimilatur obligatio que fit ad
religionem. **Ad. xx.** dicendum q; sicut
glo. ibidē exponit p; hoc q; demonia-
cus cararus volebat esse in nauis
xpo. significatur desiderium eoz qui
sunt a peccato mundati. quo cupiūt
dissolui et esse cum xpo. sed non stati-
m eis conceditur. sed oportet q; pri⁹ in
hac vita laborent. annunciando vbu
dei. Unde patet q; nō est ad apōstū.
Ad. xxi. dicendum q; quanto aliq; s
magis exercitat⁹ in bono ex egypto
id est seculo ad religionē trāsit. tanto
facilius in ea proficere potest sed qz
in seculari vita imminent multa peri-
cula. quibus hmoi exercitium vtrū.
impeditur. tuti⁹ est q; a principio im-
pedimenta dirumpat per obseruatiā
consiliorum. **Ad. xxij.** dicendum q;
difficilius est obseruare precepta in
vita seculari q; in vita religiosa. Ma-
gna enim virt⁹ requiritur ad hoc q;
aliquis in seculo viuens se immacu-
latum a vitis seculi conseruet. Unde
dicitur **Eccle. xij.** Beatus diues q;
inuentus est sine macula. Et postea
subditur. Quis est hic et laudabim⁹
eum. Fecit enim miracula in vita sua.
Et ideo maioris presumptionis esse
videtur si tamen sic presumpō q; ali-
quis in seculo viuens considerat se
immaculatum. q; q; tante virtutis se
non existimans ad religionem trāse-
at. vt facilius a peccati macula pser-
uetur ad modū **Rachie**. qui cum sta-
tura pusillus esset. ad hoc q; xpm

Quartum.

videret. ascendit arborem ficcomoz
id est ficum fatuam. per quas religio
designatur. **A**d vicesimum tertium
dicendum quod in vnoquoque statu ma-
iora maioribus sunt attribuenda. et
tamen qui ad maiorem statum pro-
ficere vult. oportet quod dum minor est
primordia illius status accipiat. sicut
illud eccl. vicesimo quinto. **Q**ue in iuue-
tute tua non congregasti. in senectute
quomodo metes. **E**t ideo ad hoc quod
aliquis perueniat ad perfectionem
religionis oportet quod a principio etat.
sue ad huiusmodi assuescat.

Articulus. xliiij.

Secundo queritur vtrum con-
silia ordinentur ad precepta
Et videtur quod non. **I**llud enim
ad quod ordinatur aliud. posterius
est. quia finis est prior in intentione
et posterior in executione. **S**ed ob-
servationem preceptorum constat esse
prioriorem in executione quam impleti-
onem consiliorum. ut patet. **M**athei. decimo
nono de adolescente qui se dixerat se
seruasse legis precepta a iuuentute
sua. cui datur consilium perfectionis
ergo videtur quod consilia non ordinentur
ad precepta sicut ad finem. sed potius
econuerso. **P**reterea finis est per-
fectior his que sunt ad finem. **S**ed con-
silia sunt perfectiora preceptis. quia
consilia pertinent ad perfectionis sta-
tum. precepta autem pertinent ad com-
mune iusticiam. unde et consilia pre-
ceptis supradantur. ut patet per hoc
quod **M**at. xix. dominus dicit adole-
scenti qui precepta seruauerat. **A**d huc
vnum tibi deest. si vis perfectus esse.
Et ergo consilia non ordinentur ad
precepta. sed potius econuerso.
Preterea sicut philosophum in .ii.
phi. **S**icut se habent principia ad con-

clusiones. ita se habent fines ad ea que
sunt ad fines. **S**ed talis est habitudo
principiorum ad conclusiones que po-
sitis principiis ponuntur conclusio-
nes. non autem econuerso. quia con-
tingit ex falsis syllogismis verum. **E**r-
go talis est habitudo finium ad ea que
sunt ad fines. **S**ed positis preceptis
non ponuntur consilia. **M**ulti enim
observant precepta qui non observant
consilia. ergo consilia non ordinantur
ad precepta sicut ad finem. **P**re-
terea augustinus dicit in libro de san-
cta virginitate. **M**irabiliter desipunt
qui propter presens seculum virgini-
tatem esse solum observandam senti-
unt. **S**ed observatio preceptorum p-
tinet ad presens seculum. **E**rgo con-
siliū virginitatis non est implendum
propter precepta. et eadem ratio est
de alijs consilijs. **P**reterea prece-
pta pertinere videntur ad vitam acti-
uam. consilia autem ad vitam contem-
platiuam. **U**nde **M**athei. decimono-
no ubi enumerantur precepta legis.
dicit glosa. **E**cce vita actiua. ubi autem
postea subditur. **S**i vis perfectus esse
et dicit. **E**cce vita contemplatiua. **S**ed
vita actiua ordinatur ad contemplatiua
et non econuerso. ergo precepta ordi-
nantur ad consilia et non econuerso.
Preterea dominus bis miraculo-
se legitur turbas refecisse. **P**rimo quod
dem quando satiauit quinque millia
hominum ex quinque panibus et duo-
bus piscibus. ut legitur **M**athei. xliiij.
Secundo quando de septem panibus
et paucis pisciculis satiauit quatuor
millia hominum. ut habetur **M**athei.
decimosexto et sic dicit glosa **M**athei.
decimoquarto. **Q**uinque millia pro
quinque sensibus corporis. ita sunt qui
in seculari habitu exterioribus recte
viti nouerunt. **I**bi quinque panibus. i.
legalibus preceptis adhuc necesse est

Quodlibet

vt instruantur. Nam qui mundo integre renunciat quatuor millia sunt et septem panibus id est euangelica perfectione sublimes et spiritali gratia reficiuntur. Sed primo pauit dominus quinq; millia hominū ex quib; panib; q; quatuor millia ex septē ergo precepta sunt praeuis consilijs et non econuerso. **P**reterea dispositiones precedunt perfectionem et ordinantur ad ipsam. Sed precepta sunt dispositiones ad consilia. dicit enim glosa Hiero. in principio Marci. Quatuor sūt qualitates. de quib; sancta euangelia contextuntur. precepta. mandata. testimonia. exempla. **I**n preceptis iusticia. **I**n mandatis charitas. **I**n testimonijs fides. **I**n exemplis perfectio. ad quam pertinet consilia. q; et videt q; precepta ordinant ad consilia et non econuerso. **P**reterea primo non est aliquid prius. Sed sicut dicit quedam glosa super. psal. Charitas primo mouet pedem ad reditum vite. De actu autem charitatis dantur precepta. ergo nihil est prius in vita spiritali q; precepta. **N**ō ergo consilia ordinant ad precepta sed potius econuerso. **P**reterea super illud psal. Sicut ablactatus super matrem suam etc. dicit glosa. Sicut quinq; tempora notantur in procreatioe carnali. ita et spiritali. **P**rimū ergo tempus est conceptionis. **S**ecundum est in utero alitionis. **T**ertium missionis. **Q**uartum portationis et lactationis. **Q**uintum ablactationis ita et in utero matris ecclesie. **P**rius concipimur dum fidei rudimentis instrumur. **I**nde quasi in utero alimur in eisdem primordijs proficientes. **D**einde in manibus ecclesie portamur et lacte nutrimur. donec iam gradusculis lacte matris accedamus ad mensam

patris. et postea subditur. **M**ulci vero hunc ordinem peruertunt. vt heretici et scismatici se ante tempus a lacte separantes. vnde extinguunt. **S**ed separari a lacte est facilioz dimissis ad difficilioza trāsire. **C**um ergo consilia sunt difficilioza q; precepta videtur q; periculo extinctionis se exponant. qui ad consilia accedunt. nisi prius educati in preceptis. **P**recepta ergo ordinantur ad consilia et non econuerso. **P**reterea Gregorius dicit super Ezechi. **O** ex precepto bonum facere inchoantium est. **S**ed id quod est incipientium ordinat ad id quod perfectōis est et nō econuerso ergo precepta ordinant ad consilia. et non econuerso. **P**reterea virtus imitatur naturam. **S**ed natura operatur prius in corpore animalis ea que pertinent ad esse sicut membra principalia. q; ea que sunt de bene esse. ergo in progressu virtutis prioz sunt precepta. que sunt de esse virtutis q; consilia que sunt de bene esse ipsius. et sic idem quod prius. **P**reterea sicut est ordo in addiscendo. ita etiam in operando. **S**ed in addiscendo oportet incipere a faciliozibus vt ad difficilioza perueniatur. ergo in operando oportet prius implere precepta que sunt facilioza. et sic transire ad consilia. **P**reterea Mathi quinto dicitur in glosa. q; sermo diuinus est nobis via qua currimus. **S**ed sermo diuinus preordinat precepta consilijs vt patet Mathi quinto vbi primo ponitur id quod preceptum est antiquis et postea super additur a domino id quod perfectionis est. ergo videtur q; obseruātia preceptorum sit preordinanda obseruationi consiliorum. **P**reterea illud quod est minimum in aliquo genere. ordinatur ad

Quartum.

id quod est maximum in genere illo
Sed nihil est minus in vita xpiana.
q̄ observantia preceptorū. nihil autē
maius q̄ observantia consilioꝝ. er
go precepta ordinantur ad consilia
Preterea Hiero. dicit sup Math.
Qui precepta legis implere negligit
perfectiora implere non potest. ergo
oz q̄ pri⁹ aliq̄ impleat p̄cepta q̄ p̄silia
et sic p̄cepta ordiāt ad p̄silia. **P**re
terea prius est a quo non convertit̄
consequentia essendi. Sed a p̄ceptis
non convertitur consequentia essen
di ad consilia. **N**ō enim sequitur. Si
aliquis servat precepta. q̄ servet con
silia. ergo observatio preceptorū na
turaliter precedit et ordiatur ad ob
servantiam consilioꝝ. **S**ed con
tra est qd̄ Augustinus dicit in ench.
Quocunq̄ mandat deus ex quibus
vnum est. Non mechaberis. ⁊ quecū
q̄ non inveniuntur. sed spirituali cōsilio
momentur. ex quibus vnum est. **B**o
num est homini mulierē nō tangere.
tunc recte fiunt cum referātur ad di
ligendum deum. et proximum p̄ter
deum. sed hec duo cadunt sub p̄cepto.
vt patet. **M**atheus vicesimosecu
do. ergo consilia ordinantur ad p̄cepta.
Preterea illud quod est ele
ctionis ordinantur ad id quod est
necessitatis. quia electio est eorum q̄
sunt ad finem. sed consilia sunt electio
nis. p̄cepta autē necessitatis. ergo
consilia ordiatur ad p̄cepta.
Preterea illud per quod aliquid
plenius perficitur ordiatur ad illud
sed per consilia plenius et tutius cō
servantur p̄cepta. ergo consilia or
dinantur ad p̄cepta. **R**espō. v̄
q̄ p̄cepta dantur de actibus virtu
tum. **D**uplex autem est virtutis act⁹
scilicet interior et exterior. et vterq̄
act⁹ sub legis p̄cepto cadit. **U**nde

Augustinus dicit contra Faustum.
Quia iudei non intelligebant ho
miciidm nisi per interemptionem
corporis humani. aperuit dominus
omnem iniquum motum ad nocen
dum fratri in homicidij genere depu
tari. similiter etiam tātummodo cor
poralem cum femina illicitam coha
bitationem vocari mechiam. q̄ erat
in lege prohibita sed domin⁹ demon
stravit etiam interlozem concupiscē
tiam ad hoc pertinere. **U**nde manife
stum est q̄ etiaz interiores actus vir
tutum sub p̄cepto cadūt. **C**onsilia
ergo ordinantur ad p̄cepta. **E**t se
cundum q̄ sunt de interioribus vir
tutum actibus. ⁊ fm q̄ sūt de exte
rioribus actibus sed diversimode. **M**az
ad interiores actus virtutū ordinan
tur sicut in finem. **O**mnēs enim inte
riores actus virtutum moralium p̄ti
nent ad mentis puritatem. vt scilicet
mens hominis a passionibus inordi
natis et ab exteriorum rerum cupidi
tate sit libera. **E**t vltterius omnes vir
tutes tam morales q̄ theologice ordi
nantur ad dilectionem dei et pro
ximi. **E**t ad hec duo omnia p̄silia ordi
nantur sicut ad finē scilicet ad cha
ritatem dei et proximi. et ad mentis
puritatem. **U**nde dicitur in collatio
nibus patrum. **Q**uicquid nos ad v̄
tutē cordis potest dirigere. tota vir
tute sectandum est. quicquid autem
ab hac retrahit. vt perniciosum et vi
tium devitandum est. **P**ro hac enim
vniuersa agimus atq̄ toleramus. p̄
hac patria parentes dignitates. diui
tie. delitie mundi huius et voluptas
vniuersa contemnitur. vt scilicet pu
ritas cordis perpetua retineatur. **E**t
postea subdit. **P**ro hac ieiuniorum
inediam. vigiliās. labores corporis
nuditatem. lectionem. certasq̄ virtu
i 3

Quodlibet

tes debere nos suscipere nouerim? ut per illas ab vniuersis passionibus noxijs illesas prepararet cor nostrum et seruare possumus et ad perfectionem charitatis istis gradibus imitando conscendere. Et hoc idem Aug. dicit de moribus ecclesie. Non reijciendis inquit generibus ciborum quasi pollutis. sed concupiscentie pdomas de et dilectioni fratrum retinende inuigilat omnis intentio. Et ibidem dicitur Charitas precipue custoditur. si charitati virtus. charitati sermo. charitati habitus. charitati vultus aptatur. Unde et apostolus prima ad Corin. septimo virginitatis consilium ad hoc ordinandum docet. ut mulier innupta cogitet que sunt dei quomodo placeat deo Et dominus Mathei decimonono paupertatis consilium ad hoc ordinat ut homo deum sequatur. quod fit per rectitudinem et puritatem interioris affectus. Sic ergo consilia ordinantur sicut in finem ad precepta. secundum que sunt de interioribus actibus virtutum. Sed secundum que sunt de actibus exterioribus. puta non occides. non furum facies etc. ordinantur consilia ad precepta. non sicut ad finem. Non enim propter hoc homo virginitatem seruat. ut ab adulterio abstinere. neque hoc sine aliquis suis abrenunciat. ut ut non furetur aliena. cum exteriora opera consiliorum sint maiora quam exteriora opera preceptorum. ordinantur tamen ad ea in quantum faciunt ea tutius et firmiter conservari. Qui enim sua dimittit multo magis abstinere a rapiendis alienis. Unde et Augustinus dicit in decimonono libro contra Faustum Omnia ex hebreorum lege commemorata ita dominus commendauit. ut quicquid ex perso-

na sua insuper loqueretur. vel ad expositionem commendandam valeret si quid illa obscurum posuisset. vel ad tutius conservandum quod illa voluisset. Et in libro de sermone domini in monte dicit. Quod dum sunt illa que adduntur ad perfectionem. multo magis sunt illa que premissa sunt ad inchoationem. Sic ergo patet que consilia ordinantur sicut ad finem ad precepta. prout sunt de interioribus actibus virtutum. Sed ad precepta sicut que sunt de exterioribus actibus. ordinantur consilia ad hoc que tutius et firmiter conserventur per modum remouentis prohibens. et primum horum est causa secundi. Firma enim exteriorum actuum observatio causatur ex interiori affectione mentis bene disposita. Ad primum ergo dicendum que secundum quosdam diues ille mentitus est dicens se precepta obseruasse. et precipue quantum ad vnum preceptum. quod ibi commemoratur pertinens ad interiorem actum. scilicet Diliges proximum tuum sicut te ipsum. Unde Origenes dicit super matheum. Scriptum est in euangelio sicut Hebreos que cum dominus dixisset ei. Vade et vende omnia que habes. cepit diues scalpere caput suum. et non placuit ei. Et dixit ad eum dominus. Quomodo dicis. feci legem et prophetias. scriptum est in lege. diliges proximum sicut te ipsum. et ecce multi fratres tui filij Abrahę amicti sunt stercore morientes pro fame. et domus tua plena est multis bonis. et non egreditur ex ea omnino aliquid ad eos. impossibile enim est implere predictum mandatum et esse diuitem. et maxime habere tantas possessiones. Et hoc idem confirmatur per Hieronymum qui

Quartum.

dicit super **Matheum** **M**eretur adolefcens Si enim quod positum est in mandatis . diligis proximum tuum sicut te ipsum . opere compleset . quo modo postea audiens vede omnia q̄ habes et da pauperibss . tristitia abijisset . Sed quia **Chrysostomus** ⁊ alij expositores dicunt adolescentem illū non fuisse mentitum vtrunq; saluari potest . Nam hoc p̄ceptum Diliges proximum tuū sicut te ipsum dupliciter potest obseruari . **¶** Uno modo imperfecte . vt scilicet aliquis non faciat cōtra proximum quod nō vult sibi fieri . et vt sine detrimento proximo subueniat . **¶** Alio modo vt scilicet ad subueniendum necessitatibus proximorum corporalibus ita se habeat sicut ad subueniendum necessitatibus proprijs . hoc enim modo nō implet hoc p̄ceptum qui cum multas diuitias habeat . sibi eas reseruat permit tens proximum egere . **¶** Consilia autē ad hoc ordinantur vt p̄cepta perfectius custodiantur . **¶** Et ideo dominus obseruanti p̄cepta imperfecte superaddit cōsilia . per que p̄cepta perfectius obseruentur . **¶** Ad secundum dicendum q̄ perfectio vite in p̄ceptis secundum q̄ sunt de interioribus virtutum actibus consistit essentialiter . Nam charitas est vinculum perfectōnis . sicut apostolus dicit ad col . tertio . **¶** Et ideo cum dominus p̄cepta charitatis posuisset **Matheus** quinto subiungit . Estote ergo perfecti . Sed in consilijs que sunt de quibusdam exterioribus actibus consistit perfectio instrumentaliter . quia scilicet huiusmodi cōsilia sunt quasi quedam instrumenta per que facilius ad perfectionem peruenitur . Unde in collationibus patrum dicitur . **¶** Jeiunia . vigilie . meditatio scripturarū . nuditas

ac priuatio omnium facultatum . nō perfectio . sed perfectionis instrumenta sunt . quia non in ipsis consistit disciplina illius finis . sed per illa peruenitur ad finem . **¶** Et **augustinus** dicit in libro de perfectione iusticie . Sic audiamus p̄cepta perfectionis ne currere negligamus ad perfectionem charitatis . **¶** Et **Hieronymus** super **Matheum** dicit exponens illud . Ecce nos reliquimus omnia et secuti sumus te . Quia inquit non sufficit tantum relinquere . iungit quod p̄fectus est . et secuti sumus te . quid ergo erit nobis . quasi diceret . fecim⁹ quod iussisti . quid ergo dabis p̄mij . **¶** P̄cepta ergo imperfecte obseruata pertinent ad communem iusticiam . sed p̄fectio vite consistit in ipsa plena obseruantia p̄ceptorum . **¶** Ad tertium dicendum q̄ aliquid ad finem ordinatur dupliciter . **¶** Uno modo vt necessarium ad finem . sine quo finis esse non potest . sicut cibus ad vitam corporis obseruandam . **¶** Alio modo sicut necessarium ad finem . sine quo ad finem nō ita bene perueniri potest sicut equus ordinatur ad iter . nō quia sine equo aliquis ire non possit . sed quia in eq̄ melius vadit . **¶** Similiter ⁊ consilia ordinantur ad p̄cepta . non quia sine consilijs p̄cepta obseruari non possunt . quantum ad interiores actus et quantum ad exteriores . Nam **Abraham** qui et coniugio et diuitijs utebatur . fuit coram deo perfectus secundū illud **Genesis** decimo septimo . **¶** Ambrusius coram me et esto perfectus . **¶** Sed quia per cōsilia facilius et expeditius ad perfectam p̄ceptorum obseruantiam peruenitur . **¶** Ad quartum dicendum q̄ **augustinus** in verbis illis intendit excludere quorūdam dicitum . qui credebāt virginitatem esse

Quodlibet

necessaria solum ad carendum tribulatione corporis que in matrimonio sustinetur. observatio autem preceptorum etsi in hoc seculo fiat. non tamen pertinet ad hoc seculum. sed futuro seculo coniungit. **A**d quintum dicendum quod precepta pertinent et ad activam et contemplativam vitam. **C**onsilia vero sunt instrumenta contemplative vite. **S**ed ibi precessit mentio de preceptis ordinantibus ad primum. que pertinent ad vitam activam. **A**d sextum dicendum quod etiam in ipso exercitio preceptorum contingit inueniri differentiam perfectionis et imperfectionis. **U**nde non potest dici quod numerus quinque millium pertineat ad precepta. et numerus quatuor millium ad consilia. **S**ed primus pertinet ad imperfectam observantiam preceptorum. qualis etiam in seculari vita interdum habetur. **S**ecundum vero pertinet ad perfectam observantiam preceptorum ad quam ordinantur consilia. **N**ec tamen quia primo dominus pavit quinque millia quod quatuor millia. oportet quod aliquis prius exerceatur in vita seculari. quod transeat ad religionem. quia etiam religionem intrantes non statim perfectionem adipiscuntur. sed ad perfectionem assequendam se exercitant. sicut et intrantes scholas logice non statim efficiuntur logici. sed ad hoc se exercitant. **U**nde et religio quedam perfectionis schola est. **A**d septimum dicendum quod exempla que traduntur in evangelio sunt exempla christi. que pertinent non solum ad consilia sed etiam ad perfectam observantiam preceptorum. unde et ibidem subdit exempla ut hic. **D**iscite a me quia mitis sum et humilis corde. **A**d octavum dicendum quod chari-

tas habet multos gradus. **N**am primo est charitas incipiens et postea proficiens. et ultimo perfecta unde charitas in spirituali vita et est principium et finis. **A**d nonum dicendum quod observatio consiliorum est difficilius quam observatio preceptorum quantum ad exteriores actus. tamen observatio preceptorum perfecta quantum ad interiores actus est longe difficilius. **D**ifficilius enim est deponere animi cupiditates quam possessiones et tamen difficilius est observare exteriores actus preceptorum sine consiliis quam cum consiliis. sicut et premisis patet. **A**d decimum dicendum quod incipientes sunt in ordine instructorum ab alijs. et ideo ex precepto moventur ad aliquid faciendum tam in vita seculari quam in religione. sed quando iam perficiuntur operantur ab interiori habitu. quasi ex se ipsis non solum consilia sed etiam precepta. **A**d undecimum dicendum quod sicut dictum est. charitas et est principium spiritualis vite et finis. et ideo et ipsa precedit inchoata tamquam de esse existens spiritualis vite. et ipsa sequitur tamquam pertinens ad perfectum esse spiritualis vite. et tamen ea que sunt de bene esse ordinantur ad conservationem eorum que sunt de esse rei. **A**d duodecimum dicendum quod etiam in disciplinis prius addiscuntur ea que per alia perfectius intelliguntur. quamvis illa facilius sit intelligere vel habere secundum communem modum. sicut facilius est scire argumentari eo modo quo etiam ideote utuntur dialectica. quadam. quam scire regulas logice. et tamen preaddiscuntur regule logice ad hoc quod aliquis perfectius argumentari valeat. quam communiter ideote argumentantur. et si

Quintum.

inlitter facilius est obseruare precepta secundum imperfectum modum quam obseruare consilia. et tamen qui tenent ad perfectam preceptorum obseruationem oportet quod incipiant a consilijs sicut a quibusdam instrumentis. **A**d decimumtertium dicendum quod illa que ibi dominus superaddit non sunt consilia sed precepta. ut patet ex ipsis verbis domini. que ibi ponuntur. Tum etiam ex expositione augustini in libro de sermone domini in monte. **A**d decimumquartum dicendum quod obseruantia preceptorum secundum imperfectum modum est minimum in vita spiritali. sed est maximum si obseruetur perfecte. **A**d decimumquintum quod perfectiora euangelij non solum sunt consilia. sed etiam precepta. ut ex dictis patet. **A**d decimumseptimum dicendum quod illud a quo conuertitur consequentia essentia. et sic prius natura quodammodo. non tamen oportet quod semper sit prius tempore. Non enim in angelis viuere preedit intelligere. quauis non omne viuens intelligens sit. quia statim a principio angeli vitam perfectam habent que est intellectualis. Et similiter qui volunt plenius precepta custodire. statim a principio consilia assumere debent. licet non omnes obseruantes precepta obseruent consilia.

Explicat Quodlibet Quartum.

Incipit quodlibet quintum.

Quesitum est de deo et angelis et hominibus. **D**e deo quesitum est et quantum ad naturam diuinam et quantum ad naturam assumptam. Quantum ad naturam diuinam quesitum est et de scientia et de potentia dei. **C**irca scientiam dei quesita sunt duo. **P**rimo utrum deus sciat primum instans in quo potuit creare mundum. **S**ecundo utrum presciti a deo possint demereri.

Articulus primus.

Primum sic proceditur. **U**idetur quod deus sciat primum instans in quo potuit mundum creare. **D**eus enim potuit creare mundum ante quam creauerit. **N**on autem potuit creare ipsum in infinitum ante. quia sic esset ei coeternus. ergo est dare aliquod instans in quo primo potuit creare mundum. **S**ed deus sua scientia totum comprehendit. **E**rgo deus scit primum instans in quo potuit creare mundum. **S**ed contra. **D**eus nihil scit quia eius omnipotentie preiudicet. preiudicaret autem eius omnipotentie. si esset aliquod instans in quo primo potuit creare mundum. quia sic eius potentia ad illud instans limitaretur. ergo deus nescit primum instans in quo potuit creare mundum. **R**esponso dicendum quod dupliciter potest aliquid fieri in aliqua mensura. loci vel temporis. **U**no modo presupposita ipsa mensura. et sic particulares effectus proceduntur a deo vel ab alijs agentibus in loco vel tempore. **A**lio modo ut simul cum eo quod fit